

MELKKOEIEN - 1971

**Resultaten op melkveehouderijbedrijven
in verleden en naaste toekomst**

L 26
3.23 B

Mei 1971

**Landbouw-Economisch Instituut
Afd. Bedrijfseconomisch Onderzoek Landbouw**

355100

Inhoud

	Blz.	
WOORD VOORAF	7	
INLEIDING	9	
HOOFDSTUK I	DE UITGANGSPUNTEN VOOR DE BEREKENINGEN	10
§ 1.	De keuze van de onderzochte bedrijven	10
§ 2.	De minimum bedrijfsomvang van de onderzochte bedrijven	11
§ 3.	De bedrijfstypering	11
§ 4.	De waardering van enige kostenbestanddelen	12
a.	Arbeid van boer en gezinsleden	12
b.	Beloning voor bedrijfsleiding	12
c.	Pachtersbasis	12
d.	Waardering van het interne verkeer	12
HOOFDSTUK II	DE RESULTATEN VAN NACALCULATIES EN VOORCALCULATIES	13
§ 1.	De documentatiebasis	13
§ 2.	Enkele technische bedrijfsgegevens	14
§ 3.	Enkele belangrijke kosten en opbrengsten	15
a.	Het arbeidsverbruik	15
b.	De beloning voor bedrijfsleiding	18
c.	De kosten van werktuigen en het werk door derden	18
d.	De kosten van veevoeder	19
e.	De kosten van kunstmeststoffen	22
f.	De pacht en het onderhoud van bedrijfsgebouwen	24
g.	De overige kosten	25
h.	De melkveebezetting, de melkproductie en het vetgehalte	25
i.	De omzet en aanwas van rundvee	26
§ 4.	De financiële resultaten volgens de nacalculaties	26
a.	Het arbeidsinkomen van de ondernemer	26
b.	De winstgevendheid van de melkveehouderij	31
c.	De financiële positie van de onderzochte bedrijven in het boekjaar 1968/69	34

INHOUD (vervolg)

	Blz.
§ 5. De financiële resultaten - voorcalculaties	38
a. De resultaten van de melkveehouderij en van het gehele bedrijf	38
b. Verschil in kosten voor grond en gebouwen tussen eigenaars- en pachtersbedrijven - Voorcalculatie 1971/72	41
§ 6. De samenvatting van de financiële resultaten van nacalculaties en voorcalculaties	43
HOOFDSTUK III DE ONTWIKKELING VAN PRIJSPEIL EN PRODUKTIVITEIT	45
§ 1. Algemene toelichting	45
§ 2. Factorkosten en factoropbrengsten tegen lopende prijzen	46
§ 3. Netto-productiviteit en arbeidsproductiviteit	47
§ 4. De ontwikkeling in het prijspeil van de produktiemiddelen	48
§ 5. De ontwikkeling in de hoeveelheden kosten per eenheid produkt	49
§ 6. Inkomenpariteit	49
§ 7. Ontwikkeling van het inkomen op wat langere termijn	50
BIJLAGEN	
1. Gebiedindeling van Nederland	54
2. Gemiddelde financiële resultaten per ha cultuurgrond in de jaren 1965/66 t/m 1968/69 (nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)	58
3. Gemiddelde produktiekosten van de melk in gld. per ha cultuurgrond in de jaren 1965/66 t/m 1968/69 (nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)	65

INHOUD VAN DE TABELLEN EN GRAFIEKEN

	Blz.	
Tabel 1.	Aantal bedrijven en gebiedsindeling	13
" 2.	Aard en omvang van de bedrijven - Voorcalculatie 1971/72	14
" 3.	Arbeidsverbruik in % van normuren	16
" 4.	Arbeidsverbruik en arbeidskosten - Voorcalculatie 1971/72	17
" 5.	Ontwikkeling van loonkosten per gewerkt uur voor vaste arbeider/veeverzorger	17
" 6.	Kosten van werktuigen en werk door derden in gld. per ha cultuurgrond	18
" 7.	Specificatie werktuigkosten per ha - Voorcalculatie 1971/72	19
" 8.	Specificatie van de voederkosten rundveehouderij per melkkoe	20
" 9.	Ontwikkeling van graslandproductie, voeder- en meststoffenkosten per 100 kg melk	22
" 10.	Verbruik van kunstmest per ha	23
" 11.	Prijzen in ct. per kg zuivere meststof	24
" 12.	Pacht en onderhoud bedrijfsgebouwen per ha cultuurgrond	24
" 13.	Specificatie overige kosten in gld. per ha - Voorcalculatie 1971/72	25
" 14.	Melkveebezetting per ha, melkproductie en vetgehalte - Voorcalculatie 1971/72	26
" 15.	Arbeidsinkomen van de ondernemer - Nacalculaties	26
" 16.	Spreading van het aantal bedrijven naar de afwijkingen t.o.v. het gemiddelde arbeidsinkomen van de ondernemer in het boekjaar 1968/69	28
" 17.	Spreading in kostprijs en opbrengstprijis van de melk op weidebedrijven volgens nacalculatie boekjaar 1968/69	29
" 18.	Ontwikkelingen kosten en opbrengsten per 100 kg melk in de nacalculaties voor de jaren 1965/66 t/m 1968/69	32
" 19.	Arbeidsinkomen per gewerkt uur	35
" 20.	Specificatie van het vermogen op 30 april 1969	35
" 21.	Specificatie van inkomsten en uitgaven in 1968/69	36
" 22.	Rentabiliteit van het bedrijfsvermogen in 1968/69	37
" 23.	Spreading van de bedrijven op basis van de rentabiliteit van het bedrijfsvermogen	38
" 24.	Opbrengstprijzen in voorcalculaties	38

INHOUD VAN DE TABELLEN EN GRAFIEKEN (vervolg)

	Blz.
Tabel 25. Financiële resultaten - Voorcalculatie 1970/71 (mei t/m april)	39
" 26. Financiële resultaten - Voorcalculatie 1971/72 (mei t/m april)	40
" 27. Invloed van hogere of lagere opbrengstprijzen op de resultaten van het gehele bedrijf	41
" 28. Kosten voor grond en gebouwen op eigenaars- bedrijven - Voorcalculatie 1971/72	42
" 29. Resultaten van nacalculaties en voorcalculaties	44
" 30. Samenvatting van de uitkomsten volgens de voor- calculaties	46
" 31. Ontwikkeling van netto-productiviteit	47
" 32. Ontwikkeling van netto-arbeidsproductiviteit	47
" 33. Wijzigingen van het prijspeil van de kosten berekend per f. 100,- opbrengsten	48
" 34. Wijzigingen van hoeveelheden kosten berekend per f. 100,- opbrengsten	49
" 35. Wijzigingen in prijzen en hoeveelheden van de kosten per f. 100,- opbrengsten	49
" 36. Inkomensontwikkeling bij gelijkblijvende opbrengstprijzen	51
Grafiek 1a. Gemiddelde opbrengstprijzen per dier melk- en slachtvee	27
" 1b. Gemiddelde prijs per kg geslacht gewicht	27
" 2. Kostprijs per 100 kg melk en arbeidsinkomen van de ondernemer (boekjaar 1968/69)	30

Woord vooraf

In deze studie wordt een beeld gegeven van de ontwikkeling van de economische situatie op de Nederlandse melkveehouderijbedrijven in het naaste verleden en in de nabije toekomst. Daarbij wordt ingegaan op het verloop van kosten, opbrengsten, rentabiliteit en produktiviteit op deze bedrijven. Bovendien is aandacht besteed aan de financiële positie en het besteedbare inkomen in het boekjaar 1968/69.

In het verleden verschenen jaarlijks L.E.I.-rapporten met rentabiliteitsberekeningen, die bestemd waren om als uitgangspunt te dienen bij de onderhandelingen over het nationale prijsbeleid. Na het in werking treden van het gemeenschappelijk markt- en prijsbeleid van de EEG bleek aan deze rapporten minder behoefte meer te bestaan en werden deze rapportages gestaakt.

In 1970 besloot het Bestuur van het Landbouw-Economisch Instituut dat opnieuw aandacht moest worden besteed aan prognoses van de ontwikkeling van rentabiliteit en inkomen voor melkveehouderijbedrijven en akkerbouwbedrijven. Dit geschiedde mede op verzoek van het Landbouwschap, dat deze berekeningen noodzakelijk bleef achten als grondslag voor de beoordeling van de economische ontwikkeling op de Nederlandse landbouwbedrijven.

In deze studie is gepoogd een veelzijdig inzicht te geven in de verschillende aspecten hiervan, niet alleen als achtergrond voor het beoordelen van de uitwerking van het gemeenschappelijk prijsbeleid op de Nederlandse melkveehouderijbedrijven maar ook als bijdrage tot een beter inzicht in de aanpassing aan technische en economische ontwikkelingen, die op deze bedrijven plaatshebben.

De prognoses zijn gebaseerd op het via een steekproefkeuze samengestelde boekhoudnet in die gebieden, waar de sterk op melkveehouderij gespecialiseerde bedrijven een belangrijke plaats innemen. Daarbij is een bepaalde minimumgrens aangehouden ten aanzien van de bedrijfsomvang, die in de loop van de jaren regelmatig wordt opgeschoven in overeenstemming met de ontwikkelingen in het bedrijfsgroottepatroon. De gegevens van beneden deze minimumomvang blijvende bedrijven zijn buiten beschouwing gebleven. Verder is op grond van b.v. kwaliteit van bedrijfsleiding of doelmatigheid van bedrijfsvoering geen selectie toegepast en zijn alle bedrijven uit het steekproefnet, voor zover zij wat betreft ligging en samenstelling van bedrijfsplan aan de omschrijving voldeden, in het onderzoek betrokken.

De studie heeft alleen betrekking op melkveehouderijbedrijven, over akkerbouwbedrijven zal in een andere studie worden gerapporteerd.

Het onderzoek is verricht onder leiding van J. Hoornweg van de afdeling Bedrijfseconomisch Onderzoek Landbouw.

De Directeur,

(Prof. dr. A. Maris)

Den Haag, juni 1971

Inleiding

In deze studie zijn berekeningen gegeven over de ontwikkeling van kosten, opbrengsten, rentabiliteit en produktiviteit op melkveehouderijbedrijven.

De uitgangspunten voor deze berekeningen zijn opgenomen in Hoofdstuk I.

In Hoofdstuk II zijn de uitkomsten van de berekeningen samengevat waarbij een onderscheid is te maken tussen de ontwikkelingen in het naaste verleden (nacalculaties) en de prognoses voor de komende jaren 1970/71 en 1971/72 (voorcalculaties). In dit hoofdstuk wordt ook een korte schets gegeven van de financiële positie en het besteedbaar inkomen in het boekjaar 1968/69.

In Hoofdstuk III wordt aandacht geschonken aan ontwikkelingen in prijspeil en produktiviteit op korte termijn en wat langere termijn. Daarin wordt aangegeven hoe de kosten van het melkveehouderijbedrijf in de loop van de tijd beïnvloed worden door veranderingen in de prijzen van de kostenbestanddelen en de wijzigingen in de hoeveelheidsverhoudingen.

HOOFDSTUK I

De uitgangspunten voor de berekeningen

§ 1. De keuze van de onderzochte bedrijven

De berekeningen zijn gebaseerd op de gemiddelde uitkomsten van groepen bedrijven in de jaren 1965/66 t/m 1968/69. Deze bedrijven zijn niet zoals in het verleden speciaal voor het rentabiliteitsonderzoek ten behoeve van het prijsbeleid van de overheid door het L.E.I. in administratie genomen. De thans gebruikte bedrijven zijn volgens een steekproef gekozen ten behoeve van het EEG-informatienet en de statistiek van bedrijfsuitkomsten in de landbouw (BUL). Over de bedrijfsuitkomsten verscheen een uitvoerige L.E.I.-publikatie No. 3,14 in het najaar 1970. Een nadere uiteenzetting over de keuze van de onderzochte bedrijven is in hoofdstuk I van publikatie No. 3,14 opgenomen.

Deze studie is beperkt tot de groepen bedrijven, waar de melkveehouderij de belangrijkste produktietak is. Over de ontwikkeling van rentabiliteit en produktiviteit op akkerbouwbedrijven zal in een andere studie verslag worden gedaan. Ook over varkenshouderij en pluimveehouderij wordt regelmatig in afzonderlijke L.E.I.-publikaties verslag gegeven 1).

In deze studie is gestreefd naar een representatief beeld van de ontwikkeling op de melkveehouderijbedrijven. Er is dan ook geen gebruik gemaakt van de gegevens van de speciaal voor het onderzoek van moderne bedrijfsontwikkelingen in administratie zijnde bedrijven (de z.g. studiebedrijven). Het onderzoek richt zich uitsluitend op de bedrijven, die deel uitmaken van het op steekproef gebaseerde boekhoudnet.

Voor de berekeningen over de rentabiliteit van de melkveehouderij in deze publikatie zijn niet alle beschikbare bedrijven in aanmerking genomen. In de eerste plaats zijn bepaalde minimumeisen gesteld ten aanzien van de bedrijfsomvang en in de tweede plaats zijn alleen bedrijven gebruikt waar de melkveehouderij van overwegende betekenis is en is het onderzoek beperkt tot de gebieden, waar dergelijke bedrijven in belangrijke mate voorkomen.

1) Zie L.E.I.-publikatie No. 3,18: "Legkippen - 1970" en L.E.I.-verslag No. 198: "Varkens - 1968".

§ 2. De minimum bedrijfsomvang van de onderzochte bedrijven

Als maatstaf voor de bedrijfsomvang is gebruik gemaakt van standaardbedrijfseenheden (SBE). Deze SBE zijn verhoudingsgetallen waarmee verschillende produktierichtingen op een gemeenschappelijke noemer kunnen worden gebracht en in onderling verband kunnen worden geplaatst door ze met een zelfde omvangsmaat te meten. De SBE zijn gebaseerd op de hoogte van de factorkosten gemeten bij een rationele bedrijfsvoering in 1968.

De grens tussen de bedrijven met voldoende bedrijfsomvang en kleinere bedrijven is op dezelfde wijze getrokken als in het reeds eerder genoemde overzicht van bedrijfsuitkomsten. In het jaar 1965/66 is de grens getrokken bij 81 SBE en in elk volgend jaar is deze grens vervolgens met 3 SBE naar boven geschoven. Daarmede is beoogd aan te sluiten bij de produktiviteitsontwikkeling in de landbouw en de grens van jaar tot jaar een zelfde betekenis te geven.

De minimumbedrijfsomvang voor de nieuw opgenomen bedrijven is op deze wijze als volgt verschoven:

1965/66	81 SBE
1966/67	84 SBE
1967/68	87 SBE
1968/69	90 SBE.

Ter oriëntering zij vermeld dat 90 SBE bijvoorbeeld overeenkomen met een weidebedrijf met 24 melkkoeien à 2,5 SBE = 60 SBE	
18 jongvee à 0,7 SBE = 12,6 "	
17,40 ha grasland à 1,0 SBE = 17,4 "	
Totaal per bedrijf	<u>90 SBE.</u>

Bij de opstelling van de voorcalculaties voor toekomstige jaren is rekening gehouden met een verdere opschuiving van de minimumgrens.

§ 3. De bedrijfstypering

De berekeningen zijn opgesteld voor de bedrijven met overwegend rundveehouderij. Voor de bedrijfstypering is namelijk eveneens gebruik gemaakt van SBE. Er is per bedrijf een procentuele verdeling berekend voor de omvang van de aanwezige bedrijfsonderdelen. Daarbij is onderscheid gemaakt naar de bedrijfsonderdelen: akkerbouw, rundveehouderij, veredeling (varkens/pluimvee) en overige bedrijfsonderdelen (tuinbouw).

In deze publikatie zijn uitsluitend opgenomen de weidebedrijven met meer dan 80% rundveehouderij en de gemengde bedrijven op zandgrond met overwegend rundveehouderij (minder dan 80% rundvee, minder dan 25% veredeling en minder dan 40% akkerbouw).

§ 4. De waardering van enige kostenbestanddelen

a. Arbeid van boer en gezinsleden

Evenals in het verleden zijn de gewerkte uren van boer en gezinsleden gewaardeerd tegen het geldende CAO-loon van een vaste arbeider/vee-verzorger, verhoogd met sociale lasten. In het loon van boer en boerin zijn echter niet de kosten van de wachtgeld- en werkloosheidsverzekering opgenomen.

b. Beloning voor bedrijfsleiding

De kosten voor de beloning van bedrijfsleiding zijn in de voorcalculatie 1970/71 in rekening gebracht op basis van f. 30,- per SBE en in de voorcalculatie 1971/72 op basis van f. 32,- per SBE.

Deze beloning wordt aangepast op grond van de ontwikkeling in de kosten voor arbeid, grond en kapitaal per eenheid produkt.

c. Pachtersbasis

Zowel de nacalculaties als de voorcalculaties zijn berekend op pachtersbasis. Het is niet mogelijk voor de verschillende onderscheiden gebieden afzonderlijke berekeningen op te stellen op pachters- en op eigenaarsbasis. Hiervoor is het aantal waarnemingen per gebied te gering. Wel kunnen voor de weidebedrijven en de gemengde zandbedrijven in het algemeen de verschillen in de kosten voor grond en gebouwen worden aangegeven tussen pachters- en eigenaarsbasis.

d. Waardering van het interne verkeer

De aanwending van marktbaar produkten in het eigen bedrijf is zowel onder de kosten als de opbrengsten tot uitdrukking gebracht. De waardering van produkten geschiedde tegen de geldende marktprijs, zoals die bij verkoop zou zijn gerealiseerd.

HOOFDSTUK II

De resultaten van nacalculaties en voorcalculaties

§ 1. De documentatiebasis

De opstelling van de voorcalculaties die gelden voor een toekomstige periode, geschiedt met behulp van de uitkomsten van landbouwbedrijven in de afgelopen jaren. In het vervolg van deze publikaties zijn de resultaten in de achterliggende jaren aangeduid met nacalculaties. Het zijn de werkelijke bedrijfsresultaten in een bepaald boekjaar.

De onderzochte bedrijven zijn grotendeels met behulp van een landelijke steekproef gekozen. De samenstelling van deze steekproef is niet gericht op afzonderlijke gebieden, zodat de gekozen bedrijven achteraf naar bepaalde gezichtspunten moesten worden samengevoegd in groepen bedrijven die een min of meer groot gebied vertegenwoordigen. Op grond van de beschikbare bedrijven zijn de volgende groepen bedrijven gevormd die representatief zijn voor de in onderstaande tabel omschreven gebieden.

Tabel 1. Aantal bedrijven en gebiedsindeling

Aantal bedrijven 1968/69	Aanduiding van het gebied *)	Omschrijving volgens C.B.S.-indeling (zie bijlage 1)
Weidebedrijven		
86	Noordelijk kleiweidegebied (I en III)	Noordelijke zeekleigebieden in Groningen, Friesland, Noord-Holland en IJsselmeerpolders
40	Noordelijk veenweidegebied (II)	Veenweidegebieden in Friesland en Overijssel
66	Westelijk weidegebied (IV)	Weidegebieden in Noord-Holland, (zuid), Utrecht en Zuid-Holland
78	Noordelijk zandgebied (VI en VIII)	Zandgebieden in Friesland, Groningen, Drenthe en Overijssel
Gemengde bedrijven met overwegend rundveehouderij op zandgrond		
40	Noordelijk, Oostelijk en Centraal zandgebied (VI, IX en X)	Zandgebieden in Friesland, Groningen, Drenthe, Overijssel, Gelderland en Utrecht
39	Zuidelijk zandgebied (XII)	Noord-Brabant, Limburg en Rijk van Nijmegen

*) L.E.I.-aanduiding volgens bijlage 1 met Romeinse cijfers.

In de volgende paragrafen zijn de kosten en opbrengsten weergegeven volgens de nacalculaties en de mede hierop gebaseerde verwachte kosten en opbrengsten van de voorcalculaties 1970/71 en 1971/72. Bij deze voorcalculaties is uitgegaan van gemiddelde weersomstandigheden en is rekening gehouden met de ontwikkelingen in hoeveelheden en prijzen voor produktiemiddelen en produkten die op grond van analyse van de bedrijfsgegevens van voorgaande jaren en de marktontwikkelingen zijn te verwachten. Uitvoerige documentatie is in afzonderlijke bijlagen vermeld.

§ 2. Enkele technische bedrijfsgegevens

De bepaling van kosten en opbrengsten voor de naaste toekomst geschiedt tegen de achtergrond van de technische ontwikkeling, zoals die op de onderzochte bedrijven in het verleden plaats had.

De arbeidskosten zijn wat betreft het arbeidsverbruik bijvoorbeeld bepaald op grond van de ontwikkeling van de mechanisatie, de ruwvoederwinning, de veebezetting e.a. Op nagenoeg alle bedrijven wordt thans machinaal gemolken. Het gebruik van trekkers, oogstwerktuigen en andere specifieke werktuigen neemt toe.

Ter oriëntering is in de volgende tabel een aantal gegevens vermeld over de aard en de omvang van de bedrijven. Hierbij is volstaan met de vermelding van de uitkomsten van de voorcalculatie 1971/72.

Tabel 2. Aard en omvang van de bedrijven - Voorcalculatie 1971/72

	Weidebedrijven				Gem. bedr.	
	Noord. kleiw.	Noord. veenw.	West. weide	Noord. zand	N.O.C. zand	Zuid. zand
Opp. cultuurgr. (ha)	24,-	26,-	18,50	21,-	20,-	18,-
" grasland en voedergew. (ha)	23,78	25,90	18,45	20,75	14,77	12,18
" marktb. gew. (ha)	0,22	0,10	0,05	0,25	5,70	6,25
Aant. volw. arb.krachten	1,6	1,7	1,4	1,5	1,9	1,6
Graslandexploitatie:						
gemaaide oppervl. in %	124	132	85	125	85	78
melkkoeien per ha 1)	1,54	1,61	1,77	1,52	1,50	1,79
jongvee per 100 melkkoeien	78	78	68	86	110	105
Bedrijfsomvang in SBE	142	156	121	122	125	126
w.v. rundveehouderij in %	99	99	94	98	71	66
akkerbouw in %	1	-	-	1	17	20
veredeling in %	-	1	6	1	12	14
SBE per volw. arb.kracht	90	93	87	83	66	79

1) Per ha grasland en voedergewassen.

De oppervlakte van de nagewassen is voor een derde deel begrepen in de oppervlakte van grasland en voedergewassen.

De volwaardigheid van de arbeidskrachten is gemeten aan de beloningsvoeten volgens de geldende CAO.

Nadere gegevens over de graslandexploitatie betreffen de gemaaide oppervlakte voor hooien, kuilen en vers vervoederen, de melkveebezetting per ha en de verhouding tussen melkvee en jongvee, waardoor de voederwinning eveneens is beïnvloed.

De bedrijfsomvang is gemeten in standaardbedrijfseenheden (SBE). De verdeling hiervan over de verschillende bedrijfsonderdelen is tevens gegeven.

De bedrijfsomvang per arbeidskracht is een maatstaf voor de doelmatigheid van het arbeidsverbruik. Deze blijkt in de weidegebieden groter te zijn dan in de zandgebieden. Met name in het Noordelijk, Oostelijk en Centraal zandgebied blijkt het aantal SBE per volwaardige arbeidskracht lager te zijn dan in de overige onderzochte gebieden. De arbeidsbezetting per bedrijf is in dit gebied relatief hoger dan die in de andere gebieden.

Een uitvoerig overzicht van de kosten en de opbrengsten per ha is in bijlage 2 vermeld. In de volgende paragrafen zullen de belangrijkste kosten- en opbrengstenbestanddelen worden behandeld.

§ 3. Enkele belangrijke kosten en opbrengsten

a. Het arbeidsverbruik

De gemiddelde arbeidskosten per ha zijn voor de afzonderlijke gebieden in bijlage 2 vermeld. De arbeidskosten bestaan uit betaalde arbeidskosten voor vreemde arbeidskrachten en berekende arbeidskosten voor ondernemer en gezinsleden. De berekende arbeidskosten zijn gebaseerd op een tweewekelijkse opgave van gewerkte uren per arbeidskracht die zijn gewaardeerd tegen het geldende loon per gewerkt uur volgens de CAO voor een vaste arbeider-veeverzorger.

Een nadere analyse van het arbeidsverbruik op de bedrijven in de achterliggende jaren geschiedde met behulp van arbeidsnormen.

Deze arbeidsnormen variëren met de omvang van het bedrijfs onderdeel en de toegepaste werkmethoden. Naarmate de veestapel groter is en er sterker is gemechaniseerd is de normatieve arbeidsbehoefte per produktieëenheid geringer. Hetzelfde werk kan dan in mindere tijd worden uitgevoerd. Op basis van de samenstelling van het bedrijfsplan en de toegepaste werkmethodes en bedrijfsorganisatie werd over een reeks van jaren het aantal normuren op de onderzochte bedrijven vastgesteld. Daarbij bleek dat het aantal normuren per eenheid regelmatig daalde met + 1% per jaar. Het totaalaantal normuren per bedrijf nam niettemin gemiddeld toe als gevolg van de vergroting van de produktieomvang.

Het vastgestelde aantal normuren per bedrijf is een maat voor de gemiddelde te verwachten arbeidsbehoefte bij de gegeven mechanisatiegraad en produktieomvang. Het werkelijk arbeidsverbruik kan hiervan

afwijken als gevolg van een meer of minder geslaagde onderlinge afstemming van arbeidsbezetting en arbeidsbehoefte of van verschillen in organisatievermogen, vakbekwaamheid en werkkraft van de op het bedrijf werkzame ondernemer en andere arbeidskrachten. Daarnaast zullen verschillen in inrichting van de bedrijfsgebouwen, verkaveling, grondsoort enz. van invloed zijn. Ook de weersomstandigheden kunnen vooral van jaar op jaar een rol spelen.

De afwijking van het werkelijke arbeidsverbruik ten opzichte van de norm is weergegeven in tabel 3.

Tabel 3. Arbeidsverbruik in procenten van normuren

		Weidebedrijven				Gem. bedr.	
		Noord. kleiw.	Noord. veenw.	West. weide	Noord. zand	N.O.C. zand	Zuid. zand
Nacalculatie	1965/66	110	113	114	116	113	89
	1966/67	103	107	112	110	101	84
	1967/68	100	98	105	107	97	81
	1968/69	96	93	104	106	102	83
Voorcalculatie	1970/71	91	87	100	100	98	81
	1971/72	88	84	97	97	96	80

Uit de nacalculaties blijkt, dat in de eerste jaren het werkelijk arbeidsverbruik in alle gebieden, behalve het Zuidelijk zandgebied, boven de normatieve arbeidsbehoefte lag. In de loop van de jaren trad echter een aanmerkelijke daling op van het werkelijke arbeidsverbruik ten opzichte van de norm. De efficiëntie van het arbeidsgebruik is dus duidelijk toegenomen. In de voorcalculaties voor de weidegebieden is rekening gehouden met een verdere voortzetting van deze trend van regelmatig afnemend arbeidsverbruik.

In de twee zandgebieden was dit minder goed mogelijk als gevolg van een stijging van het werkelijk arbeidsverbruik ten opzichte van de norm in 1968/69. Nader onderzoek hiervan leverde de aanwijzing dat dit hoofdzakelijk een gevolg is van veranderingen in de samenstelling van deze groepen bedrijven in verband met de overgang op een ander systeem van bedrijfskeuze. Voor de volgende jaren is weer een geringe daling aangenomen ten opzichte van het niveau van 1968/69 in overeenstemming met de trend in de jaren vóór 1968/69.

De prognose van het verloop van het arbeidsverbruik berust dus enerzijds op de ontwikkeling van het werkelijk arbeidsverbruik ten opzichte van de norm, anderzijds op het verloop van de normatieve arbeidsbehoefte in afhankelijkheid van de ontwikkeling in de omvang van de veestapel, de samenstelling van het bedrijfsplan en de toegepaste werkmethodes.

Tabel 4. Arbeidsverbruik en arbeidskosten - voorcalculatie 1971/72

	Weidebedrijven				Gem. bedr.	
	Noord. kleiw.	Noord. veenw.	West. weide	Noord. zand	N.O.C. zand	Zuid. zand
Aantal normuren:						
graslandexpl. en voedergew.	2 119	2 389	1 374	1 875	1 258	1 011
melken/verz. rundvee e.a.	3 511	3 756	3 056	3 046	2 599	2 512
verz. varkens/pluimvee	14	83	489	119	839	1 093
marktbaar gewassen	33	15	7	48	626	804
trekkeronderhoud	45	45	43	45	43	43
Totaal normuren	5 722	6 288	4 969	5 133	5 365	5 463
Correctiefactor (tabel 3)	88	84	97	97	96	80
In rekening te brengen uren	5 035	5 282	4 820	4 979	5 150	4 370
Arbeidskosten in guldens	33 281	34 914	31 860	32 911	34 042	28 886

Voor de berekening van de arbeidskosten geschiedt de waardering van de arbeidsuren voor de betaalde en eigen arbeidskrachten tegen de loonkosten per gewerkt uur volgens de CAO voor het jaar 1970/71, verhoogd met een aangehouden stijging van het loonpeil voor 1971/72 met 9%. Voor het jaar 1971/72 kunnen op grond hiervan de loonkosten worden becijferd op f. 6,61 per gewerkt uur. Hierin zijn begrepen de sociale lasten ten laste van de werkgever ten bedrage van f. 1,13 per gewerkt uur.

Bij de waardering van de arbeidsuren van de boer en boerin zijn de sociale lasten met uitzondering van de kosten voor wachtgeld- en werkloosheidsverzekering in rekening gebracht. Voor de boerin is verder ook de pensioenverzekering buiten beschouwing gelaten. Het loon per gewerkt uur voor de boer is in verband daarmee becijferd op f. 6,56 per gewerkt uur (zonder wachtgeld- en werkloosheidsverzekering) en voor de boerin op f. 6,44 per gewerkt uur (zonder wachtgeld- en werkloosheidsverzekering en pensioenverzekering).

Ter oriëntatie is onderstaand de ontwikkeling weergegeven van de loonkosten per gewerkt uur voor een vaste arbeider/veeverzorger op basis van de CAO en de wettelijke verplichtingen van de werkgever ten aanzien van de te betalen sociale lasten.

Tabel 5. Ontwikkeling loonkosten per gewerkt uur voor vaste arbeider/veeverzorger (met inbegrip sociale lasten)

		Gld. per uur	Percentage (1965/66 = 100)
Nacalculatie	1965/66	f. 3,59	100
	1966/67	f. 3,97	111
	1967/68	f. 4,35	121
	1968/69	f. 4,71	131
Voorcalculatie	1970/71	f. 6,06	169
	1971/72	f. 6,61	184

b. De beloning voor bedrijfsleiding

In de voorcalculatie 1970/71 zijn de kosten voor de bedrijfsleiding in rekening gebracht op grond van een beloning van f. 30,- per SBE en in de voorcalculatie 1971/72 op grond van een beloning van f. 32,- per SBE. Deze bedragen komen ongeveer overeen met een beloning van 10% over de netto-toegevoegde waarde volgens de factorkosten van arbeid, grond en kapitaal.

c. De kosten van werktuigen en het werk door derden

Naast de arbeidskosten zijn de kosten voor werktuigen en het werk door derden belangrijke kostenbestanddelen. Met de arbeidskosten vormen deze de bewerkingskosten van het bedrijf. Uiteraard is er een onderlinge beïnvloeding van de niveaus van elk van deze kostenbestanddelen. Naast een daling van het arbeidsverbruik kan dan ook een stijging van de overige bewerkingskosten worden geconstateerd.

In tabel 6 is de ontwikkeling van de kosten van werktuigen en het werk door derden gegeven.

Tabel 6. Kosten van werktuigen en werk door derden in guldens per ha cultuurgrond

	Weidebedrijven								Gem. bedr.			
	Noord. kleiw.		Noord. veenw.		West. weide		Noord. zand		N.O.C. zand		Zuid. zand	
	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II	I	II
Nacalculatie:												
1965/66	202	61	220	39	209	49	207	52	220	99	223	133
1966/67	240	66	243	46	234	60	245	59	264	128	235	163
1967/68	266	81	275	68	259	77	252	73	236	133	249	166
1968/69	277	90	287	78	281	63	283	80	251	126	277	173
Voorcalculatie:												
1970/71	320	111	330	98	325	92	325	102	290	152	320	201
1971/72	335	122	350	109	340	103	340	112	305	161	335	212

I = kosten werktuigen.

II = kosten werk door derden.

Op de weidebedrijven stegen de werktuigkosten van ca. f. 210,- per ha in 1965/66 tot f. 282,- per ha in 1968/69. In deze jaren stegen de werktuigkosten dus met 11% per jaar. Ook voor de gemengde bedrijven op zandgrond is een jaarlijkse stijging van de werktuigkosten te constateren, die 6% bedraagt.

Deze stijging is gedeeltelijk veroorzaakt door uitbreiding en prijsstijging van de werktuigeninventaris. De jaarlijkse afschrijvingsbedragen die zijn berekend op basis van de nieuwwaarde, stegen met ca. 7%. Ook

de onderhoudskosten zijn gestegen voor weidebedrijven, namelijk van f. 82,- per ha in 1965/66 tot f. 122,- per ha in 1968/69 en voor gemengde bedrijven van f. 89,- per ha in 1965/66 tot f. 106,- in 1968/69.

De rentekosten die zijn begrepen in de werktuigkosten, stegen door de verhoging van het rentepercentage, dat jaarlijks in rekening is gebracht en door de gestegen nieuwwaarde. Voor 1965/66 bedroeg het rentepercentage namelijk 5%, 1966/67 5,5%, 1967/68 6% en 1968/69 6%. De rente wordt berekend over de boekwaarde van de werktuigen die op grond van de gebruiksduur is afgeleid van de nieuwwaarde.

In de voorcalculatie 1970/71 zijn de rentekosten berekend op basis van 7% en in de voorcalculaties 1971/72 op basis van 7,5%. Deze verhoging vloeit voort uit de vertraagde jaarlijkse aanpassing van het door het L.E.I. gehanteerde rentepercentage voor vermogen op korte en lange termijn met uitzondering van in grond geïnvesteerd vermogen.

De specificatie van de werktuigkosten is voor weide- en gemengde bedrijven volgens de voorcalculatie 1971/72.

Tabel 7. Specificatie werktuigkosten per ha - voorcalculatie 1971/72

	Weidebedrijven	Gemengde bedrijven
Onderhoud werktuigen en aanschaf klein gereedschap	f. 149,-	f. 126,-
Afschrijving werktuigen	" 122,-	" 129,-
Rentekosten à 7,5%	" 70,-	" 65,-
Werktuigkosten per ha	f. 341,-	f. 320,-

d. De kosten van veevoeder

De bijkomende voederkosten vormen eveneens een belangrijke kostenpost. Hieronder zijn begrepen de kosten van het aangekochte krachtvoer, ruwvoer, strooisel en melkprodukten. Verder zijn in deze kosten opgenomen de kosten van de vervoederde marktware produkten uit het eigen bedrijf, zoals granen, stro, melk, aardappelen e.a.

De kosten van het zelf gewonnen ruwvoer, d.w.z. de produkten van het grasland (o.a. weidegras, hooi, kuilgras) en andere zelfverbouwde voedergewassen zijn niet afzonderlijk berekend. Deze kosten zijn begrepen in de kosten van arbeid, werktuigen, meststoffen, grond enz.

De bijkomende voederkosten voor de rundveehouderij betreffen alle voederkosten voor het melkvee en het daarbij behorende jongvee, de werkpaarden en de schapen.

In tabel 8 is een specificatie gegeven van de belangrijkste bestanddelen van de voederkosten.

Bij de bepaling van deze voederkosten voor de voorcalculatie is enerzijds rekening gehouden met het verloop van de melkproductie en de samenstelling van de veestapel en anderzijds met de ontwikkeling in het totale voederverbruik met inbegrip van het op eigen bedrijf gewonnen voer. Daarbij is uitgegaan van normale weersomstandigheden.

Tabel 8. Specificatie van de voederkosten rundveehouderij per melktoe

	Krachtvoer				Ruwvoeder en strooisel			Vervoederde melkproducten		Totale voederkosten			
	mengvoeder kg	overig krachtvoer kg	prijs p. 100 kg aankopen gld.	kosten 1) gld.	stro gld.	overig ruwvoer gld.	kosten volle melk kg	wei en kunstmelk prod. gld.	kosten gld.				
Noord. Kleiweide													
Nacalculatie	1965/'66	667	150	37,60	316	26	89	115	97	19	21	72	503
	1966/'67	620	155	38,65	311	27	90	117	82	13	26	68	496
	1967/'68	687	122	38,55	329	25	106	131	74	10	29	65	525
	1968/'69	840	102	37,90	372	20	101	123	64	9	32	63	558
Voorcalculatie	1970/'71	825	100	41,00	396	22	120	142	60	8	31	63	601
	1971/'72	850	100	41,20	409	19	125	144	55	7	31	61	614
Noord. Veenweide													
Nacalculatie	1965/'66	695	100	38,45	315	18	72	90	68	21	29	72	477
	1966/'67	715	87	39,-	323	16	71	87	67	12	34	71	481
	1967/'68	690	63	38,90	305	17	81	98	56	12	30	63	466
	1968/'69	780	45	39,-	339	15	84	99	51	10	26	55	493
Voorcalculatie	1970/'71	825	50	41,80	383	15	90	116	45	8	26	52	551
	1971/'72	850	50	42,00	396	15	100	125	40	7	26	50	570
West. Weide													
Nacalculatie	1965/'66	1010	113	35,75	401	18	122	140	74	10	30	64	605
	1966/'67	970	88	35,50	388	19	128	147	63	8	32	62	597
	1967/'68	910	65	36,60	358	19	144	163	64	5	28	55	576
	1968/'69	1083	112	36,60	439	16	155	171	68	6	25	54	664
Voorcalculatie	1970/'71	1120	80	39,30	473	17	150	167	60	4	25	52	692
	1971/'72	1135	80	39,50	482	16	155	171	60	4	24	52	705
Noord. Zand													
Nacalculatie	1965/'66	855	37	38,80	355	14	61	75	77	32	26	83	513
	1966/'67	820	30	39,75	351	13	59	72	67	24	32	79	502
	1967/'68	855	21	39,30	335	8	56	64	53	19	34	72	491
	1968/'69	908	40	38,50	379	9	62	71	59	19	26	66	516
Voorcalculatie	1970/'71	1020	30	41,80	454	8	75	82	52	15	25	61	597
	1971/'72	1045	30	42,00	467	7	80	87	49	14	24	58	612

In tabel 9 is een samenvattend overzicht gegeven van verschillende factoren die belangrijk zijn voor de graslandproductie en het voederverbruik per melkkoe.

Tabel 9. Ontwikkeling van graslandproductie, voeder- en meststoffenkosten per 100 kg melk

	Graslandproductie			Kg N per melk- koe	Gld. per 100 kg melk	
	melkvee- bezetting per ha 1)	jongvee per 100 melk- koeien	% ge- maaide oppervl. grasl.		bijko- mende voeder- kosten	aan- koop mest- stoffen
Weidebedrijven						
Nacalculatie:						
1965/66	1,31	84	100	121	12,65	3,40
1966/67	1,37	84	113	126	12,50	3,35
1967/68	1,41	81	121	122	11,95	3,15
1968/69	1,49	77	114	116	13,05	3,00
Voorcalculatie:						
1970/71	1,57	77	117	116	14,20	3,10
1971/72	1,61	76	117	115	14,50	3,00
Gemengde bedrijven						
Nacalculatie:						
1965/66	1,58	105	67	142	14,85	4,45
1966/67	1,58	104	74	159	14,60	4,80
1967/68	1,51	115	82	158	14,15	4,60
1968/69	1,59	105	80	143	14,80	4,25
Voorcalculatie:						
1970/71	1,62	105	82	144	15,50	4,05
1971/72	1,64	105	82	144	15,65	4,20

1) Grasland en voedergewassen.

Het aangehouden prijspeil voor het aangekochte mengvoeder is voor de voorcalculatie 1970/71 afgestemd op het prijspeil in deze periode. Ten behoeve van de voorcalculatie 1971/72 is slechts een geringe prijsstijging in rekening gebracht. Verder is rekening gehouden met de geconstateerde verschillen in de mengvoederprijs tussen de verschillende gebieden.

e. De kosten van kunstmeststoffen

De kosten voor de melkveehouderij bestaan hoofdzakelijk uit de kosten van de gestrooide hoeveelheden kunstmest op grasland en voedergewassen.

In tabel 10 is een overzicht gegeven van de gestrooide hoeveelheden per ha cultuurgrond. Voor de gemengde bedrijven zijn de hoeveelheden stikstof uitgedrukt per ha grasland en voedergewassen.

De prijzen van de verschillende kunstmeststoffen wijzigden in de laatste jaren niet noemenswaard. De prijs van stikstof daalde enigszins. Voor het jaar 1971/72 is echter met een prijsstijging voor de stikstofmeststoffen rekening gehouden. Tabel 11 bevat een samenvatting van de prijzen der kunstmeststoffen in nacalculaties en voorcalculaties.

Tabel 10. Verbruik van kunstmest per ha

		Weidebedrijven				Gem. bedr.	
		Noord. kleiw.	Noord. veenw.	West. weide	Noord. zand	N.O.C. zand	Zuid. zand
Stikstof in kg zuivere N							
Nacalculatie	1965/66	159	158	123	181	206	247
	1966/67	172	171	131	194	225	280
	1967/68	173	158	129	208	219	259
	1968/69	178	162	121	214	202	254
Voorcalculatie	1970/71	185	173	129	223	210	260
	1971/72	189	178	130	228	214	263
Fosforzuur in kg zuivere P ₂ O ₅							
Nacalculatie	1965/66	19	32	21	39	43	53
	1966/67	18	32	22	35	44	55
	1967/68	21	32	19	41	43	55
	1968/69	20	32	18	34	44	56
Voorcalculatie	1970/71	20	32	19	38	44	55
	1971/72	20	32	19	38	44	55
Kali in kg zuivere K ₂ O							
Nacalculatie	1965/66	7	29	10	59	63	74
	1966/67	5	35	9	58	74	66
	1967/68	6	34	10	65	69	71
	1968/69	6	39	9	54	69	62
Voorcalculatie	1970/71	6	39	10	57	65	58
	1971/72	6	39	10	57	63	56

Omgerekend per koe is het verbruik van stikstof niet of nauwelijks gestegen, zoals tabel 9 aangeeft. De stikstofgift per ha steeg wel in geringe mate (tabel 10), maar dit ging gepaard met een stijging van de melkveebezetting per hectare. De prognose van het verdere verloop volgens de voorcalculaties is afgestemd op een verdere opvoering van de melkveebezetting bij een gelijk stikstofverbruik per melkkoe.

Uit tabel 34, waarin het verloop van de hoeveelheden kosten per een-

heid produkt is opgenomen, komt naar voren dat dit resulteert in een gelijkblijvend niveau voor de weidebedrijven en een geringe daling voor de hoeveelheden meststoffen per eenheid produkt op de gemengde bedrijven op zandgrond.

Tabel 11. Prijzen in ct. per kg zuivere meststof

		Stikstof	Fosforzuur	Kali
Nacalculatie	1965/66	96	64	36
	1966/67	94	65	37
	1967/68	92	67	36
	1968/69	90	65	36
Voorcalculatie	1970/71	86	66	36
	1971/72	92	67	36

f. De pacht en het onderhoud van bedrijfsgebouwen

De berekeningen zijn afgestemd op pachtersbedrijven, d.w.z. dat als kosten van grond en bedrijfsgebouwen de gemiddeld betaalde pachten en het onderhoud van bedrijfsgebouwen in rekening zijn gebracht. Deze kosten zijn ontleend aan de onderzochte L.E.I.-bedrijven. Voor eigenaarsbedrijven is een pacht prijs in rekening gebracht die voor vergelijkbare objecten in hetzelfde gebied betaald wordt.

Tabel 12. Pacht en onderhoud bedrijfsgebouwen per ha cultuurgrond

		Weidebedrijven				Gem. bedr.	
		Noord. kleiw.	Noord. veenw.	West. weide	Noord. zand	N.O.C. zand	Zuid. zand
Nacalculatie	1965/66	260	232	233	179	218	190
	1966/67	277	241	253	192	221	223
	1967/68	311	278	285	209	237	240
	1968/69	330	294	303	207	246	274
Voorcalculatie	1970/71	355	324	332	235	273	307
	1971/72	375	339	347	249	286	325

In paragraaf 5 zijn onder b berekeningen opgenomen over de verschillen in kosten tussen eigenaars- en pachtersbedrijven.

g. De overige kosten

De overige kosten bestaan voornamelijk uit:

- 1) de in rekening gebrachte rentekosten voor het geïnvesteerde vermogen in levende have;
- 2) de kosten voor ziektenbestrijding, dekgelden, fokverenigingskosten;
- 3) de heffingen op de melk;
- 4) de algemene bedrijfskosten zoals verzekering, elektriciteit, water, telefoon, auto, abonnementen, boekhouding, e.d.

Een samenvatting van deze kosten voor de voorcalculatie 1971/72 is in tabel 13 vermeld.

Tabel 13. Specificatie overige kosten in gld./ha

	Weidebedrijven			Gem. bedr.		
	Noord. kleiw.	Noord. veenw.	West. weide	Noord. zand	N.O.C. zand	Zuid. zand
Rente à 7,5% levende inventaris en gewassen:						
rundvee	227	203	230	203	161	196
varkens/kippen	-	1	13	2	28	54
gewassen	1	-	-	2	16	20
Ziektenbestrijding e.a.	133	127	151	133	121	131
Heffingen op melk	16	16	26	15	11	12
Zaaizaad en pootgoed	-	-	-	-	67	57
Algemene kosten	165	155	165	160	150	160
Totale overige kosten	542	502	585	515	554	630

h. De melkveebezetting, de melkproduktie en het vetgehalte

Een overzicht van de verschillende opbrengstenbestanddelen in de achterliggende jaren is in bijlage 3 vermeld.

De melkproduktie per melkkoe vertoont jaarlijks geringe schommelingen. Op de onderzochte bedrijven bleef de melkproduktie per melkkoe in de jaren 1965/66 t/m 1968/69 ongeveer op een zelfde niveau.

Bij het vetgehalte was wel een, zij het geringe, stijging te constateren.

De melkveebezetting per ha vertoont in de verschillende gebieden een duidelijke stijging in de achterliggende jaren.

De opbrengstprijzen voor de naaste toekomst zijn voor een belangrijk deel afhankelijk van de maatregelen van de EEG. In paragraaf 5 zijn de opbrengstprijzen voor de verschillende produkten vermeld die voor de voorcalculaties in rekening zijn gebracht.

Ten behoeve van de voorcalculatie 1971/72 is uitgegaan van de volgende melkproduktie per koe en de melkveebezetting per ha.

Tabel 14. Melkveebezetting per ha, melkproductie en vetgehalte -
voorcalculatie 1971/72

	Weidebedrijven				Gem. bedr.	
	Noord. kleiw.	Noord. veenw.	West. weide	Noord. zand	N.O.C. zand	Zuid. zand
Melkveebezetting: per ha grasl. en voedergew.	1,54	1,61	1,77	1,52	1,50	1,79
Melkproductie: in kg per melkkoe	4 500	4 225	4 375	4 135	4 180	4 180
in kg per ha grasland en voedergewassen	6 930	6 800	7 745	6 285	6 270	7 480
Vetgehalte in %	4,04	4,04	3,86	4,00	3,84	3,72

i. De omzet en aanwas van rundvee

De opbrengsten uit omzet en aanwas van rundvee worden hoofdzakelijk bepaald door de normale uitstoot van melkvee en de prijs van het rundvlees. In grafiek 1 is een overzicht gegeven over het verloop van de gemiddelde prijzen per dier voor melk- en slachtvee en per kg geslacht gewicht.

§ 4. De financiële resultaten volgens de nacalculaties

a. Het arbeidsinkomen van de ondernemer

In bijlage 2 zijn de uitkomsten van het gehele bedrijf nader gespecificeerd in kosten en opbrengsten. Hieruit resulteert het netto-overschot en het arbeidsinkomen van de ondernemer.

Het arbeidsinkomen van de ondernemer is de totale beloning voor handenarbeid, bedrijfsleiding en het ondernemersrisico (winst of verlies).

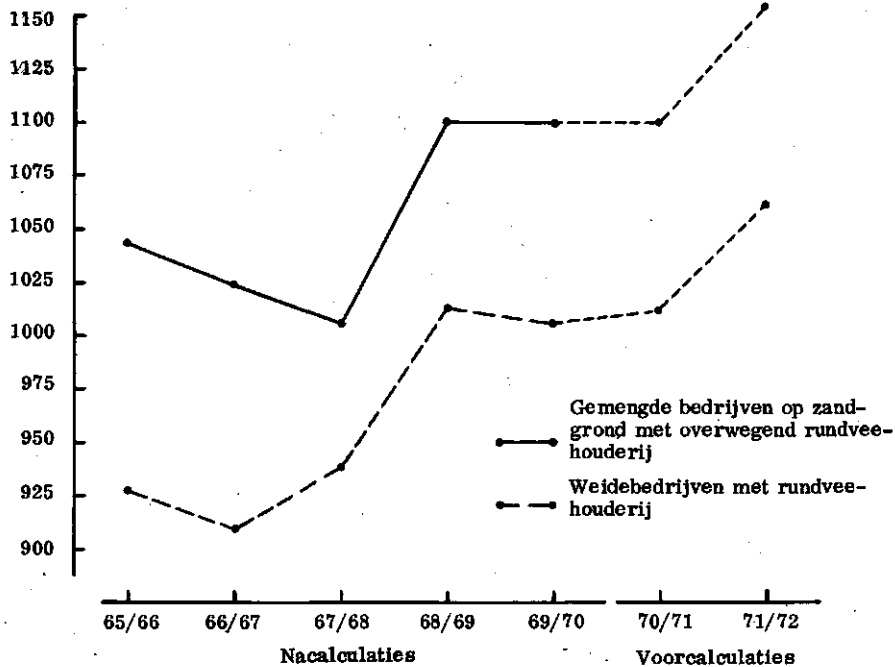
Een samenvatting van het arbeidsinkomen van de ondernemer volgens de nacalculaties is in tabel 15 vermeld.

Tabel 15. Arbeidsinkomen van de ondernemer - Nacalculaties

	Weidebedrijven				Gem. bedr.	
	Noord. kleiw.	Noord. veenw.	West. weide	Noord. zand	N.O.C. zand	Zuid. zand
Nacalculaties:						
1965/66	15 400	11 300	9 200	10 250	4 600	13 450
1966/67	20 350	14 350	11 750	12 750	9 100	12 250
1967/68	19 600	18 550	14 450	12 900	8 700	13 500
1968/69	20 800	20 350	14 200	12 300	10 150	16 950
1969/70	18 250	17 700	13 600	12 300	13 950	14 250

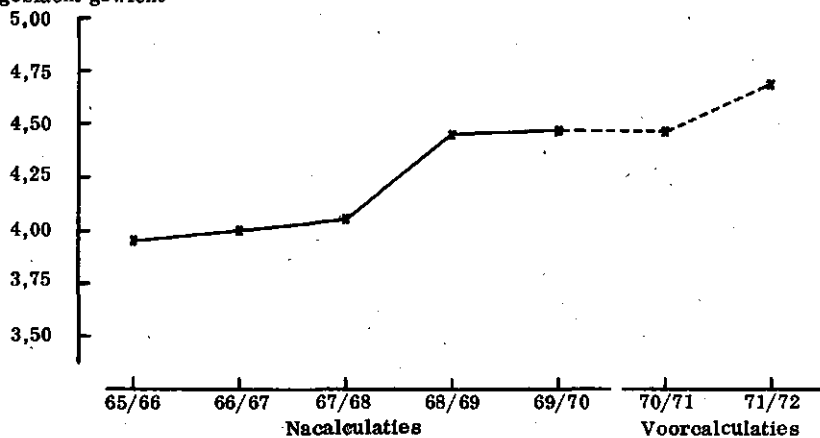
Grafiek 1a. Gemiddelde opbrengstprijzen per dier van melk- en slachtvee

Prijs per dier

b. Gemiddelde prijs per kg geslacht gewicht

Prijs per kg geslacht gewicht

Ter oriëntatie zijn in deze tabel ook de voorlopige resultaten in het boekjaar 1969/70 opgenomen.

De uitkomsten zijn gemiddelde resultaten die met behulp van de resultaten op de afzonderlijke bedrijven zijn berekend. Er is een belangrijke spreiding in de resultaten van de afzonderlijke bedrijven. Hoewel het hier gaat om bedrijven waaraan bepaalde minimumeisen ten aanzien van de bedrijfsomvang zijn gesteld, is de spreiding in het arbeidsinkomen belangrijk.

Ter oriëntatie is in tabel 16 de spreiding in het arbeidsinkomen van de ondernemer aangegeven voor het boekjaar 1968/69.

Uit deze tabel blijkt dat ca. 60% van de bedrijven een arbeidsinkomen behaalt dat minder dan f. 7 500,- boven of beneden het gemiddelde arbeidsinkomen ligt. De overige 40% van de bedrijven heeft dan een arbeidsinkomen dat buiten deze begrenzing van f. 7 500,- boven of beneden het gemiddelde arbeidsinkomen ligt. Op de weidebedrijven had bijvoorbeeld 16% van de bedrijven een arbeidsinkomen van de ondernemer dat met meer dan f. 7 500,- beneden het gemiddelde arbeidsinkomen lag. Voor de gemengde bedrijven bedroeg dit aantal bedrijven 19%.

Deze spreiding van het arbeidsinkomen wordt uiteraard behïnvloed door de spreiding in de kostprijs, doch ook door de spreiding in de opbrengstprijis van de melk.

Tabel 16. Spreiding van het aantal bedrijven naar de afwijkingen t.o.v. het gemiddelde arbeidsinkomen van de ondernemer in het boekjaar 1968/69

Afwijkingen t.o.v. het gemiddelde arbeidsinkomen van de ondernemer	Weidebedrijven met rundveehouderij	Gemengde bedrijven op zand met overw. rundveehouderij
Meer dan + f. 17 500	3	1
+ f. 12 500 tot + f. 17 500	3	7
+ f. 7 500 tot + f. 12 500	14	15
+ f. 2 500 tot + f. 7 500	19	19
- f. 2 500 tot + f. 2 500	21	26
- f. 7 500 tot - f. 2 500	24	13
- f. 12 500 tot - f. 7 500	10	7
- f. 17 500 tot - f. 12 500	4	6
Meer dan - f. 17 500	2	6
	100	100

Er bestaat namelijk een grote spreiding zowel in de kostprijs als in de opbrengstprijis per 100 kg melk. Voor de afzonderlijke weidebedrijven is een kostprijsberekening opgesteld van de melk waarin niet is begrepen de beloning voor bedrijfsleiding. In tabel 17 is de spreiding weergegeven van de kostprijs en de opbrengstprijis van de melk op de onderzochte weidebedrijven.

Tabel 17. Spreiding in kostprijs *) en opbrengstprijis van de melk op weidebedrijven volgens nacalculatie boekjaar 1968/69

Prijs per 100 kg melk	Noord. kleiw.		Noord. veenw.		West. weide		Noord. zand	
	I	II	I	II	I	II	I	II
	Meer dan f. 45,-	6	-	3	-	15	-	25
f. 42,50 - f. 45,-	5	2	3	2	11	-	16	-
f. 40,- - f. 42,50	9	28	10	28	12	-	20	17
f. 37,50 - f. 40,-	20	54	21	58	12	15	12	65
f. 35,- - f. 37,50	17	16	16	12	11	76	18	18
f. 32,50 - f. 35,-	21	-	26	-	17	9	3	-
f. 30,- - f. 32,50	12	-	16	-	12	-	3	-
Minder dan f. 30,-	10	-	5	-	10	-	3	-
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

*) Zonder beloning voor bedrijfsleiding.

I = spreiding in kostprijs (excl. beloning voor bedrijfsleiding).

II = spreiding in opbrengstprijis.

Uit tabel 17 blijkt dat de spreiding in de opbrengstprijis van de melk, hoewel minder groot dan de spreiding in de kostprijs, toch nog belangrijk is. Duidelijk blijkt verder het lagere niveau van de opbrengstprijis in het westelijke weidegebied.

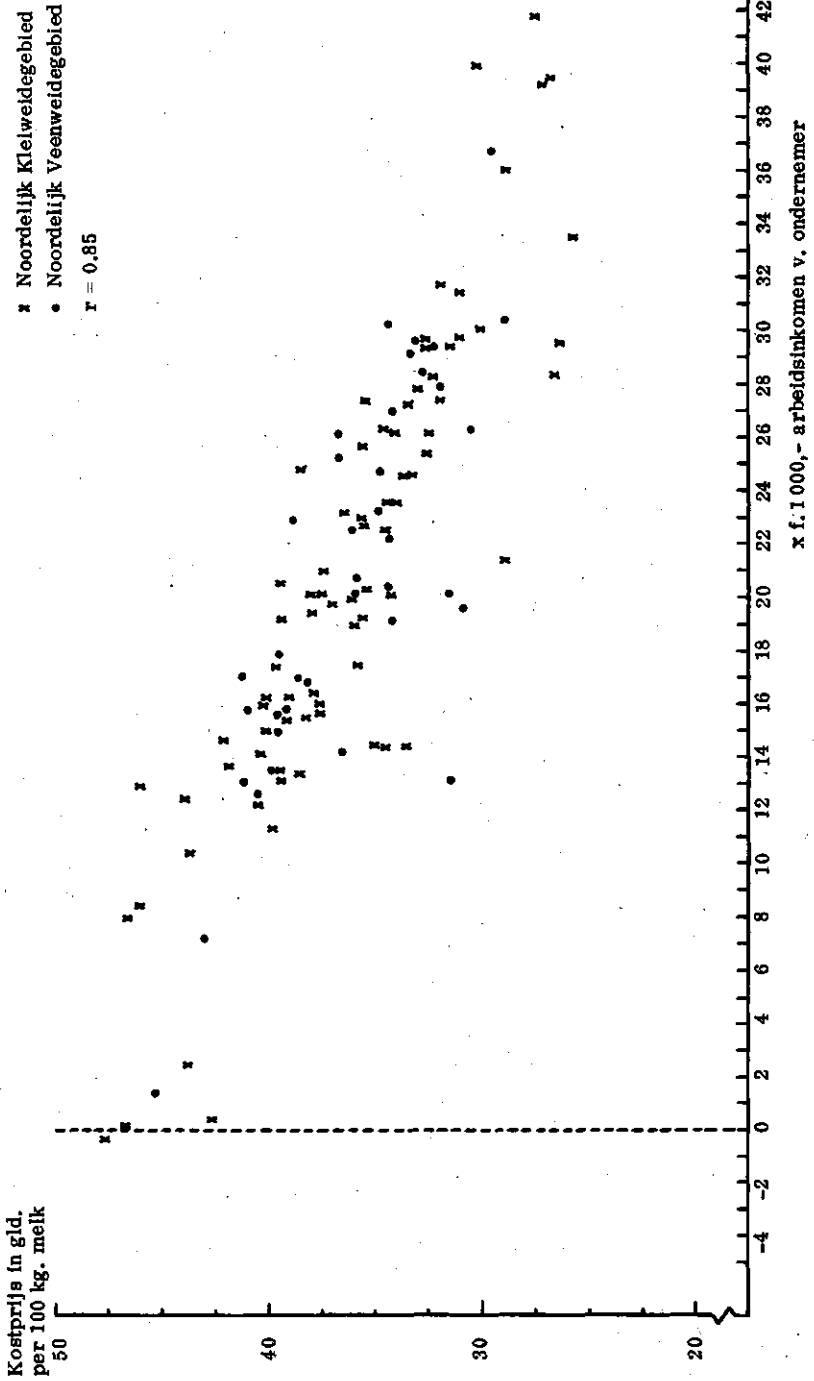
Overigens blijkt de spreiding 1) van de kostprijs in alle gebieden aanzienlijk te zijn. Vooral de bedrijven met hoge kostprijs behalen een laag arbeidsinkomen.

1) De spreiding in de kostprijs is kleiner indien voor de afzonderlijke bedrijven wordt uitgegaan van een gemiddelde kostprijs over meerdere jaren. In verband met de herziene bedrijfskeuze is deze berekening slechts voor een beperkt aantal bedrijven mogelijk (1966/67 t/m 1968/69).

Kostprijs per 100 kg	Jaarl. spreiding	Per bedr. over 3 jr.
Meer dan f. 45,-	9%	8%
f. 40,- - f. 45,-	15%	18%
f. 35,- - f. 40,-	31%	26%
f. 30,- - f. 35,-	31%	41%
Minder dan f. 35,-	14%	7%
Totaal	100%	100%

De oorzaken van de spreiding in de bedrijfsuitkomsten worden behandeld in het Overzicht van bedrijfsuitkomsten in de landbouw (BUL). Zie "Bedrijfsuitkomsten in de landbouw", Studie 3.14- blz. 49 e.v. In 1968/69 bleek + 40% van de verschillen in bedrijfsuitkomsten te verklaren uit verschillen in arbeidseffect (arbeidskosten per SBE) en + 50% uit verschillen in opbrengsten, die hoofdzakelijk werden veroorzaakt door verschillen in melkproductie per koe bij gelijke bijkomende voerkosten.

Grafiek 2. Kostprijs per 100 kg melk en arbeidsinkomen van de ondernemer.
(boekjaar 1968/69)

Ter oriëntatie is in grafiek 2 een overzicht gegeven van deze samenhang tussen de kostprijs (zonder bedrijfsleiding) en het arbeidsinkomen van de ondernemer in het Noordelijke klei- en veenweidegebied. Hieruit blijkt dat op de bedrijven met een kostprijs die hoger was dan f. 40,- per 100 kg de ondernemers een arbeidsinkomen behaalden dat lager was dan f. 20 000,-. Op de bedrijven met een kostprijs die lager was dan f. 35,- per 100 kg behaalden zij een arbeidsinkomen dat in het algemeen hoger was dan f. 20 000,-.

b. De winstgevendheid van de melkveehouderij

Het arbeidsinkomen van de ondernemer wordt op de weide- en gemengde bedrijven uiteraard voornamelijk bepaald door de winstgevendheid van de melkveehouderij. De ontwikkelingen van kosten en opbrengsten in deze sector hebben een grote invloed op het inkomen van de ondernemer.

Ter oriëntering zijn de gemiddelde kosten en opbrengsten uitgedrukt per 100 kg melk, zodat niet alleen verlies en winst, doch ook de betekenis van bepaalde kosten- en opbrengstenbestanddelen blijkt. De samenvatting is in tabel 18 vermeld. In bijlage 3 is een gedetailleerd overzicht gegeven per gebied van kosten en opbrengsten in de melkveehouderij in de achterliggende jaren.

Het arbeidsinkomen per 100 kg is de totale beloning voor handenarbeid en bedrijfsleiding van de ondernemer, de gezinsleden en eventuele betaalde arbeidskrachten, verhoogd met de winst of verminderd met het verlies. Daarbij is, zoals gezegd, voor grond en gebouwen uitgegaan van pacht.

De verschillen in arbeidsinkomen per 100 kg melk tussen de weide- en gemengde bedrijven blijken vooral in 1968/69 minder groot te zijn dan de verliescijfers misschien zouden doen vermoeden. Uiteraard moet dit worden toegeschreven aan de vooral in 1968/69 hogere arbeidskosten per 100 kg op de gemengde bedrijven.

Opmerkelijk is verder dat het arbeidsinkomen per 100 kg melk vooral op de weidebedrijven in deze periode weinig verandert. Uit tabel 18 blijkt dat de bruto-opbrengst per 100 kg melk in deze jaren ongeveer zoveel is gestegen, dat de stijging van de brutokosten exclusief arbeidskosten kon worden gecompenseerd. Een stijging van de beloning per gewerkt uur is onder deze omstandigheden alleen te verwezenlijken wanneer in de loop van de jaren het arbeidsverbruik per 100 kg melk afneemt. Met behulp van de gegevens van de onderzochte bedrijven is het arbeidsinkomen voor de afzonderlijke gebieden berekend per gewerkt uur. Een samenvatting van deze uitkomsten is in tabel 19 opgenomen.

Het in tabel 19 berekende arbeidsinkomen per gewerkt uur kan worden vergeleken met de tevens hierbij vermelde loonkosten per gewerkt uur van vakarbeider/veeverzorger volgens CAO.

Uit deze vergelijking blijkt dat in het algemeen de ontwikkeling van het arbeidsinkomen per uur parallel liep met de ontwikkeling van de loonkosten in de jaren 1965/66 t/m 1967/68. In het jaar 1968/69 is het echter in het Westelijk weidegebied en het Noordelijk zandgebied niet meer mogelijk geweest door arbeidsbesparingen en verhoging van de produktiviteit

Tabel 18. Ontwikkeling van kosten en opbrengsten per 100 kg melk in de nacalculaties voor de jaren 1965/66 t/m 1968/69

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
Weidebedrijven:				
1. Kosten per 100 kg melk:				
arbeid en bedrijfsleiding	19,70	19,65	19,50	20,00
werktuigkosten/w.d.d.	4,80	5,25	5,60	5,65
veevoer en meststoffen	16,05	15,85	15,10	16,05
pacht en onderhoud gebouwen	4,10	4,15	4,35	4,45
overige kosten	5,55	5,80	5,95	6,15
Brutokosten	50,20	50,70	50,50	52,30
2. Opbrengsten per 100 kg melk:				
melk	36,20	38,30	37,95	38,70
omzet/aanwas e.a.	11,80	11,40	11,85	12,15
Bruto-opbrengsten	48,00	49,70	49,80	50,85
3. Winst of verlies (%) per 100 kg melk				
	% 2,20	% 1,00	% 0,70	% 1,45
4. Arbeidsinkomen per 100 kg melk				
	17,50	18,65	18,80	18,55
Gemengde bedrijven op zandgrond:				
1. Kosten per 100 kg melk:				
arbeid en bedrijfsleiding	19,55	19,15	19,90	21,95
werktuigkosten/w.d.d.	4,40	5,10	4,95	5,20
veevoer en meststoffen	19,30	19,40	18,75	19,05
pacht en onderhoud gebouwen	2,70	2,95	3,40	3,60
overige kosten	5,80	6,25	6,75	6,95
Brutokosten	51,75	52,85	53,75	56,75
2. Opbrengsten per 100 kg melk:				
melk	34,35	36,30	35,80	37,65
omzet/aanwas e.a.	14,70	14,25	15,10	16,00
Bruto-opbrengsten	49,05	50,55	50,90	53,65
3. Winst of verlies (%) per 100 kg melk				
	% 2,70	% 2,30	% 2,85	% 3,10
4. Arbeidsinkomen per 100 kg melk				
	16,85	16,85	17,05	18,85

De kostprijs van de melk kan worden berekend door de brutokosten per 100 kg melk te verminderen met de opbrengst van de omzet en aanwas e.a.

Tabel 19. Arbeidsinkomen per gewerkt uur

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
Weidebedrijven:				
Noordelijk kleigebied	4,20	5,20	5,30	5,60
Noordelijk veenweidegebied	3,60	4,20	5,10	5,60
Westelijk weidegebied	3,20	3,80	4,60	4,50
Noordelijk zandgebied	3,40	3,90	4,10	4,10
Gemengde bedrijven:				
N.O.C. zandgebied	2,90	3,60	3,70	4,10
Zuidelijk zandgebied	4,30	4,50	4,90	5,10
Gemiddeld alle gebieden	3,60	4,20	4,60	4,80
Loonkosten per gewerkt uur vakarbeider/veeverzorger op basis van de CAO	3,59	3,97	4,35	4,71

het arbeidsinkomen per gewerkt uur gelijke tred te laten houden met de loonontwikkeling. Ten opzichte van het CAO-loon werd het positief verschil met het arbeidsinkomen per uur in het Noordelijk veenweidegebied in deze jaren steeds groter. Overigens moet hierbij nog worden opgemerkt dat bij de berekening van het arbeidsinkomen geen kosten voor bedrijfsleiding in rekening zijn gebracht zodat in het arbeidsinkomen deze beloning ook is begrepen.

c. De financiële positie van de onderzochte bedrijven in het boekjaar 1968/69

Naast de bedrijfseconomische boekhouding die uitsluitend betrekking heeft op de kosten en opbrengsten van het landbouwbedrijf, zijn voor een beperkt aantal van de onderzochte bedrijven ook gegevens verzameld en verwerkt over de financiële positie van de ondernemer. De resultaten van dit onderzoek zijn uitvoerig gedocumenteerd in een afzonderlijke L.E.I.-publikatie 1).

Voor zover deze financiële gegevens bekend zijn van de bedrijven die voor de opstelling van de voorcalculaties zijn gebruikt, is hieraan in deze paragraaf aandacht besteed. Uiteraard hebben deze gegevens eveneens betrekking op de bedrijven die in 1968/69 een bedrijfsomvang hadden van 90 SBE en meer.

Het is niet mogelijk met behulp van de beschikbare documentatiegegevens een onderscheid te maken in de verschillende gebieden. Wel is het mogelijk in aansluiting op het verschil in vermogensbehoefte een onderscheid te maken in eigenaars- en pachtersbedrijven. Voor de gemengde bedrijven met overwegend rundvee zijn echter ook nog te weinig bedrijven beschikbaar om een enigszins betrouwbaar beeld te geven van de groep "pachtersbedrijven". Deze groep is daarom in de tabellen niet opgenomen.

De vermogenspositie is ontleend aan de situatie per 30 april 1969. In tabel 20 zijn de investeringen onderscheiden naar middelen in en buiten het bedrijf en is het vermogen naar de herkomst onderscheiden in eigen en vreemd vermogen.

Op de eigenaarsbedrijven (weide- en gemengde bedrijven) blijkt ca. 90% van het totale geïnvesteerde vermogen te bestaan uit vastgelegde middelen in het bedrijf (grond, gebouwen, veestapel, werktuigen, e.a.) ca. 5% uit vlottende middelen in het bedrijf en ca. 5% uit middelen buiten het bedrijf. Het aandeel van het eigen vermogen is op de gemengde eigenaarsbedrijven hoger dan op de weidebedrijven.

Op de pachtersbedrijven (weidebedrijven) is uiteraard de hoogte van het totale vermogen lager door de lage investeringen in grond en gebouwen en verschilt bij ongeveer gelijke produktieomvang gemiddeld ca. f. 155 000,- per bedrijf. Ook de procentuele verdeling over de verschillende middelen wijkt hierdoor af van die op de eigenaarsbedrijven.

1) Publikatie No. 3.20: "De financiële positie van landbouwbedrijven Boekjaar 1967/68 en 1968/69". Drs. S. Aukema en G. v. Donselaar.

Tabel 20. Specificatie van het vermogen op 30 april 1969

	Weidebedrijven met rundveehouderij				Gemeinde bedrijven op zand met overwegend rundvee eigenaars			
	eigenaars	pachters	eigenaars	eigenaars	pachters	eigenaars	eigenaars	
	gld.	%	gld.	%	gld.	%	gld.	%
Oppervlakte cultuurgrond (gemeten)	22,85 ha		23,50 ha		19,65 ha			
Oppervlakte grond in eigendom (kadastraal)	21,08 "		2,15 "		17,34 "			
Gelvesteerde vermogen in:								
grond en gebouwen	186 200	63	31 200	21	171 900	62		
veestapel	56 900	19	55 800	38	49 700	18		
werktuigen	19 700	7	19 600	13	17 300	6		
overige middelen	5 500	2	4 900	3	7 600	3		
Vastgelegde middelen	268 300	91	111 500	76	246 500	89		
Flottende middelen (kas, giro, vorderingen, e.a.)	12 300	4	13 500	9	12 700	5		
Middelen in bedrijf	280 600	95	125 000	85	259 200	94		
Middelen buiten het bedrijf	13 600	5	22 700	15	18 400	6		
Totale vermogen	294 200	100	147 700	100	277 600	100		
Vermogen naar herkomst:								
eigen vermogen	212 500	72	114 700	78	228 200	82		
vreemd vermogen	81 700	28	33 000	22	49 400	18		
Totale vermogen	294 200	100	147 700	100	277 600	100		

Op de gemengde bedrijven (eigenaars) is het eigen vermogen procentueel en absoluut het hoogste van de drie groepen bedrijven.

In vervolg op de eerder besproken bedrijfsresultaten over 1968/69 met het verkregen netto-overschot en het arbeidsinkomen van de ondernemer is met behulp van de financiële gegevens een overzicht opgesteld van de overige inkomsten en uitgaven en de hieruit resulterende jaarlijkse besparingen of ontsparingen. In tabel 21 is uitgegaan van het gemiddelde netto-overschot en het arbeidsinkomen van de ondernemer op de hiervoor onderzochte bedrijven.

Tabel 21. Specificatie van inkomsten en uitgaven in 1968/69

	Weidebedrijven met rundveehouderij		Gemengde bedrijven op zand met over- wegend rundvee
	eigenaars	pachters	eigenaars
Netto-overschot	3 100	570	310
Beloning handenarbeid v.d. ondernemer	15 510	15 960	14 320
Arbeitsinkomen v.d. ondernemer	18 610	16 530	14 630
Niet-betaald loon gezinsl.	5 900	4 260	8 760
Niet-betaalde rente	340	3 270	1 740
Saldo van berekende pacht en eigenaarslasten	1 500	330	1 040
Incidentele bedrijfsopbr.	1 290	960	730
Inkomen uit het bedrijf	27 640	25 350	26 900
Saldo van gezinsuitgaven 1) en -ontvangsten	19 510	18 230	17 580
Besparingen	8 130	7 120	9 320

1) Met inbegrip van belastingen.

De verschillen in inkomen uit het bedrijf blijken gemiddeld voor de verschillende groepen bedrijven uiteindelijk niet groot te zijn. Het lagere arbeidsinkomen van de ondernemer op de gemengde bedrijven wordt gecompenseerd door een hogere post niet uitbetaald loon aan gezinsleden. Dank zij een lager saldo van gezinsuitgaven en ontvangsten zijn de besparingen op deze bedrijven zelfs hoger.

In het berekende bedrijfsinkomen is ook de in rekening gebrachte beloning voor het in het bedrijf geïnvesteerde eigen vermogen begrepen in de vorm van niet-betaalde rente en saldo van berekende pacht en eigenaarslasten.

Wanneer de beloning voor handenarbeid van de ondernemer en niet-

betaald loon gezinsleden op het bedrijfsinkomen in mindering wordt gebracht resulteert hieruit de beloning, die per saldo voor het in het bedrijf geïnvesteerde eigen vermogen is verkregen.

Deze beloning vermeerderd met de betaalde rente over geleend vermogen geeft de totale beloning voor het in het bedrijf geïnvesteerde vermogen. De op grond hiervan berekende rentabiliteit van het bedrijfsvermogen is vermeld in tabel 22. Naarmate voor het vreemde vermogen een hogere rente moet worden betaald dan gemiddeld voor het gehele bedrijfsvermogen wordt gerealiseerd, zal uiteraard het rendement van het in het bedrijf geïnvesteerde eigen vermogen lager zijn dan gemiddeld voor het totale bedrijfsvermogen werd berekend.

Overigens kan worden opgemerkt dat de resultaten in 1968/69 gunstig zijn te noemen in vergelijking met de te verwachten resultaten volgens de voorcalculaties (tabel 29 met o.a. netto-overschot volgens nacalculaties en voorcalculaties).

Tabel 22. Rentabiliteit van het bedrijfsvermogen in 1968/69

	Weidebedrijven met rundveehouderij		Gemengde bedrijven op zand met over- wegend rundvee
	eigenaars	pachters	eigenaars
Netto-overschot	3 100	570	310
Berekende rente dode en levende inventaris	4 390	4 580	4 040
Saldo berekende pacht en eigenaarslasten	1 500	330	1 040
Incidentele bedrijfsopbr.	1 290	960	730
Beloning bedrijfsvermogen	10 280	6 440	6 120
Bedrijfsvermogen	280 600	125 000	259 200
Rentabiliteit bedrijfs- vermogen	3,7%	5,2%	2,4%

De hogere rentabiliteit op de pachtersbedrijven (weidebedrijven) is mede veroorzaakt door de lagere vermogensinvestering in grond en gebouwen, waarvoor middels de pacht een lage vergoeding wordt uitgekeerd. De beloning van het totale bedrijfsvermogen met inbegrip van de gepachte grond verschilt weinig van die op de eigenaarsbedrijven.

Evenals in het arbeidsinkomen van de ondernemer verschilt ook de rentabiliteit van het bedrijfsvermogen van bedrijf tot bedrijf. In tabel 23 is een overzicht van deze spreiding vermeld.

Bij de gemengde bedrijven (eigenaars) is in 1968/69 het grootste aantal met een negatief rentabiliteitscijfer (28,5% van de bedrijven).

De spreiding van de bedrijven was op de weidebedrijven-pachters het grootst, hetgeen uiteraard samengaat met het in verhouding kleinere bedrijfsvermogen ten opzichte van het behaalde resultaat.

Tabel 25. Financiële resultaten - Voorcalculatie 1970/71 (mei t/m april)

	Weidebedrijven				Gem. bedr.	
	Noord. kleiv.	Noord. veenw.	West. weide	Noord. zand	N.O.C. zand	Zuid zand
I. Algemene bedrijfsgegevens						
Oppervl. cultuurgrond in ha	24,-	26,-	18,50	21,-	20,-	18,-
Oppervl. grasl. en voedergew. ha	23,78	25,90	18,45	20,75	14,77	12,18
Melkkoelen st.	35,43	40,40	32,10	30,71	21,90	21,60
Fokzeugen st.	0,2	0,8	3,0	0,8	6,0	4,0
Mestvarkens st.	-	2,3	11,8	1,4	22,5	56,3
II. Resultaten melkveehouderij per 100 kg melk:						
a. Opbrengsten:						
melk	40,35	40,40	37,80	39,90	38,25	38,05
omzet en aanwas rundvee e.a.	13,00	11,45	10,70	12,90	16,10	15,90
Bruto-opbrengsten	53,35	51,85	48,50	52,80	54,35	53,95
b. Kosten:						
arbeid en bedrijfsleiding	22,20	21,70	21,85	26,65	28,10	22,10
werktuigen en w.d.d.	6,50	6,55	5,50	7,05	5,85	5,85
veevoer en meststoffen	16,05	15,90	17,65	18,55	19,40	19,70
pacht en onderhoud gebouwen	5,40	4,90	4,15	3,85	4,05	3,65
overige kosten	7,50	7,00	6,85	7,80	8,00	8,10
Brutokosten	57,65	56,05	56,00	63,90	65,40	59,40
c. Winst of verlies (%)	7,4,30	7,4,20	7,7,50	7,11,10	7,11,05	7,5,45
d. Arbeidsinkomen in totaal	17,90	17,50	14,35	15,55	17,05	16,65
III. Resultaten gehele bedrijf						
a. Opbrengsten:						
melk	64 205	68 779	52 978	50 532	34 838	34 190
omzet en aanwas rundvee	16 652	17 978	13 001	15 048	13 315	13 025
marktbaar gewassen	450	100	100	550	9 632	10 365
varkenshouderij	117	1 400	8 454	1 422	16 543	26 074
overige opbrengsten	3 578	1 428	2 152	1 231	804	1 431
Totaal opbrengsten (afgerond)	85 000	89 690	76 690	68 780	75 130	85 090
b. Kosten:						
arbeid en bedrijfsleiding	35 379	37 387	33 763	34 558	35 192	30 515
werktuigen en w.d.d.	10 344	11 128	7 715	8 967	8 834	9 379
veevoer en meststoffen	25 596	28 150	30 828	24 486	30 476	38 575
pacht en onderhoud gebouwen	8 640	8 424	6 142	4 935	5 460	5 526
overige kosten	11 963	11 997	10 086	9 996	10 373	10 625
Totaal kosten (afgerond)	91 920	97 090	88 530	82 940	90 340	94 620
c. Arbeidsinkomen van de ondernemer:						
winst of verlies (%)	7,6 920	7,7 400	7,11 840	7,14 160	7,15 120	7,9 530
beloning bedrijfsleiding	4 170	4 590	3 730	3 610	3 680	3 730
Arbeidskosten ondernemer	19 530	19 320	19 530	19 530	18 180	17 940
Arbeidsink. v.d. ondernemer	16 780	16 510	11 420	8 980	6 650	12 140

Tabel 26. Financiële resultaten - Voorcalculatie 1971/72 (mei t/m april)

	Weidebedrijven				Gem. bedr.	
	Noord. klei	Noord. veenw.	West. welde	Noord. zand	N.O.C. zand	Zuid. zand
I. Algemene gegevens						
Oppervl. cultuurgrond in ha	24,-	26,-	18,50	21,-	20,-	18,-
Oppervl. grasl. en voedergew. ha	23,78	25,90	18,45	20,75	14,77	12,18
Melkkoelen st.	36,62	41,70	32,66	31,54	22,20	21,80
Fokzeugen st.	0,2	0,8	3,0	0,8	6,5	4,5
Mestvarkens st.	-	2,3	11,8	1,4	24,8	61,5
II. Resultaten melkveehouderij per 100 kg melk:						
a. Opbrengsten:						
melk	42,55	42,60	40,00	42,15	40,45	40,30
omzet en aanwas rundvee e.a.	13,45	11,90	11,20	13,35	16,85	16,70
Bruto-opbrengsten	56,00	54,50	51,20	55,50	57,30	57,00
b. Kosten:						
arbeid en bedrijfsleiding	22,90	22,35	22,75	27,65	29,65	23,55
werktuigen en w.d.d.	6,65	6,75	5,70	7,25	6,05	6,00
veevoer en meststoffen	16,45	16,50	18,00	19,05	19,65	20,00
pacht en onderhoud gebouwen	5,45	5,00	4,30	3,95	4,15	3,80
overige kosten	7,85	7,35	7,20	8,20	8,45	8,50
Bruto-kosten	59,30	57,95	57,95	66,10	67,95	61,85
c. Winst of verlies (%)	% 3,30	% 3,45	% 6,75	% 10,60	% 10,65	% 4,85
d. Arbeidsinkomen in totaal	19,60	18,90	16,00	17,05	19,00	18,70
III. Resultaten gehele bedrijf						
a. Opbrengsten:						
melk	70168	75089	57127	54997	37536	36705
omzet en aanwas rundvee	18050	19449	14021	16047	14297	13930
marktbaar gewassen	470	100	110	560	9837	10612
varkenshouderij	117	1400	8454	1422	18125	28588
overige opbrengsten	3630	1454	2179	1263	811	825
Totaal opbrengsten (afgerond)	92440	97490	81890	74290	80610	90660
b. Kosten:						
arbeid en bedrijfsleiding	37861	39924	35890	36831	38042	32926
werktuigen en w.d.d.	10968	11934	8196	9492	9322	9848
veevoer en meststoffen	27167	30104	31870	25857	32390	40688
pacht en onderhoud gebouwen	9000	8840	6420	5229	5720	5850
overige kosten	13001	13053	10829	10810	11090	11351
Totaal kosten (afgerond)	98000	103850	93210	88220	96560	100660
c. Arbeidsinkomen van de ondernemer:						
winst of verlies (%)	% 5560	% 6360	% 11320	% 13930	% 15950	% 10000
beloning bedrijfsleiding	4580	5010	4030	3920	4000	4040
arbeidskosten ondernemer	21150	20920	21150	21150	19570	19300
Arbeidsink. v.d. ondernemer	20170	19570	13860	11140	7620	13340

Voor de afzonderlijke gebieden is de melkprijs aangepast aan het werkelijke vetgehalte. Voor zover dit hoger of lager is dan 3,7%, is daarbij een correctie toegepast op basis van een prijs voor melkvet van f. 6,30 per kg voor 1970/71 f. 6,45 per kg voor 1971/72. Voorts zijn per gebied correcties aangebracht op grond van de afwijkingen die zich in het verleden tussen de uitbetaalde melkprijzen en de landelijke richtprijs hebben voorgedaan.

In de tabellen 25 en 26 zijn onder II de resultaten van de melkveehouderij per 100 kg melk berekend, zodat de belangrijkheid van de afzonderlijke kosten- en opbrengstenbestanddelen per gebied naar voren komt. Opmerkelijk is het relatief lagere arbeidsinkomen per 100 kg melk dat uit de berekeningen voor het Westelijk weidegebied blijkt. Een verschil dat voornamelijk is veroorzaakt door een lagere opbrengstprijis van de melk. Onder III zijn de resultaten van het gehele bedrijf vermeld die naast de melkveehouderij ook door de varkenshouderij en de marktware gewassen zijn beïnvloed. De hoge verliescijfers in het N.O.C.-gebied zijn hoofdzakelijk beïnvloed door de hogere arbeidskosten voor meewerkende gezinsleden in dit gebied. De produktieomvang per arbeidskracht is in dit gebied namelijk lager (tabel 2 met SBE per volwaardige arbeidskracht). De verhouding tussen kosten (zonder arbeid) en opbrengsten is daarentegen iets gunstiger dan bijvoorbeeld het Zuidelijk zandgebied. Dit blijkt o.a. uit het hogere arbeidsinkomen per 100 kg melk onder II van deze tabellen.

De opbrengsten en kosten volgens de voorcalculaties kunnen worden vergeleken met de feitelijke ontwikkeling volgens de nacalculatie, die is weergegeven in tabel 18 en in bijlage II.

Voor de voorcalculatie 1971/72 is een afzonderlijke berekening opgesteld over de invloed van een hogere of lagere opbrengstprijis dan volgens tabel 24 in rekening is gebracht.

Tabel 27. Invloed van hogere of lagere opbrengstprijzen op de resultaten van het gehele bedrijf

Wijziging opbrengstprijis	Weidebedrijven				Gem. bedr.	
	Noord. kleiw.	Noord. veenw.	West. weide	Noord. zand	N.O.C. zand	Zuid. zand
Melk f. 1,- per 100 kg	1 628	1 745	1 409	1 289	919	902
Rundvlees 5%	903	972	701	802	715	697
Varkensvlees 5%	5	70	423	71	906	1 429
Granen f. 1,- per 100 kg	-	-	-	-	117	125
Aardappelen f. 1,- p. 100 kg	-	-	-	-	418	85

b. Verschil in kosten voor grond en gebouwen tussen eigenaars- en pachtersbedrijven - Voorcalculatie 1971/72

Het aantal waarnemingen van eigenaarsbedrijven is voor de afzonderlijke groepen te gering om de verschillen per gebied tussen pachters- en eigenaarsbedrijven te becijferen.

In tabel 28 is voor de voorcalculatie 71/72 een overzicht gegeven voor de gebieden met weide- resp. gemengde bedrijven van de kosten op eigenaarsbedrijven in vergelijking tot de kosten op de pachtersbedrijven. Bij de opstelling van de lasten op eigenaarsbedrijven zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd.

Een eigendomsbedrijf is een bedrijf waarvan de gewaardeerde pacht van de grond in eigendom minimaal 60% bedraagt van de totale voor de grond in rekening gebrachte pacht en de gebouwen volledig in eigendom zijn. De door in de verschillende gebieden gestationeerde boekhouders getaxeerde waarde van de gebouwen komt vrijwel overeen met de waardering volgens de fiscale balans. Het woongedeelte is buiten beschouwing gelaten. Hiervoor is een aftrek toegepast op de boekwaarde van het totale gebouw van 35 maal de huurwaarde volgens de personele belasting.

Over de getaxeerde waarde van de bedrijfsgebouwen is 7.5% rente in rekening gebracht. Voor de grond is uitgegaan van een rentevoet van 3%. De invloed van 1% hogere of lagere rentevoet is voor de rentekosten van de grond afzonderlijk vermeld.

Tenslotte zij opgemerkt dat ook deze berekeningen uitsluitend zijn opgesteld voor de bedrijven met een bedrijfsomvang die in het boekjaar 1968/69 groter is dan 90 SBE.

Tabel 28. Kosten voor grond en gebouwen op eigenaarsbedrijven - Voorcalculatie 1971/72

	Weide- bedrijven met rund- veehouderij	Gemengde bedrij- ven op zandgrond met overwegend rundveehouderij
Oppervlakte cultuurgrond	22,40	19,-
Percentage grond in eigendom	85	80
Waarde v.d. grond per ha kadastraal	5 900	6 200
Waarde v.d. grond per bedrijf	122 000	99 500
Boekwaarde v.d. gebouwen per bedrijf	42 000	48 000
Totale waarde van de grond en de bedrijfsgebouwen in eigendom 1)	164 000	147 500
Kosten per ha cultuurgrond:		
rente en afschrijving gebouwen	213	287
rente van de grond	164	157
grond- en waterschapslasten	54	32
onderhoud, verzekering, e.d.	70	42
betaalde pacht	26	30
Totale kosten per ha cultuurgrond	527	548
Pacht en onderhoud in voorcalculatie	328	306
Verschil in kosten tussen eigenaars- en pachtersbedrijven	199	242
Invloed van 1% hogere of lagere rente over grond per ha	55	52
Idem per 100 kg melk	0,80	0,75

1) Waarbij de grond voor respectievelijk 85% en 80% in eigendom is.

§ 6. De samenvatting van de financiële resultaten van nacalculaties en voorcalculaties

In tabel 29 is een overzicht gegeven van de resultaten van de nacalculaties in de jaren 1966/67 t/m 1968/69 en de resultaten die op grond van de verwachtingen gelden voor de naaste toekomst - de voorcalculaties 1970/71 en 1971/72.

Tabel 29. Resultaten nacalculaties en voorcalculaties

	Kosten en opbrengsten per 100 kg melk						Gehele bedrijf	
	melk	omzet/ aanwas e.a.	bruto- opbreng- sten	bruto- kosten	winst of verlies	ar- beids- ink.	netto- over- schot	arb.ink. van on- dernemer
N. Kleiweide								
Nacalculatie:								
1966/67	39,15	12,15	51,30	48,45	2,85	21,20	7260	20350
1967/68	38,70	12,50	51,20	49,85	1,35	19,90	5240	19600
1968/69	39,45	13,30	52,75	51,60	1,15	20,25	5120	20800
Voorcalculatie:								
1970/71	40,35	13,00	53,35	57,65	% 4,30	17,90	% 2750	16800
1971/72	42,55	13,45	56,00	59,30	% 3,30	19,60	% 980	20150
N. Veenweide								
Nacalculatie:								
1966/67	38,45	11,30	49,75	50,90	% 1,15	18,95	1430	14350
1967/68	38,85	11,15	50,00	49,35	0,65	19,55	4700	18550
1968/69	39,70	11,30	51,00	50,20	0,80	19,50	4930	20350
Voorcalculatie:								
1970/71	40,40	11,45	51,85	56,05	% 4,20	17,50	% 2810	16500
1971/72	42,60	11,90	54,50	57,95	% 3,45	18,90	% 1350	19550
West. weide								
Nacalculatie:								
1966/67	36,45	9,60	46,05	48,95	% 2,90	15,45	% 1460	11750
1967/68	36,25	9,90	46,15	47,35	% 1,20	16,65	% 100	14450
1968/69	36,80	10,20	47,00	49,55	% 2,55	15,80	% 1420	14200
Voorcalculatie:								
1970/71	37,80	10,70	48,50	56,00	% 7,50	14,35	% 8110	11400
1971/72	40,00	11,20	51,20	57,95	% 6,75	16,00	% 7290	13850
N. Zandgebied								
Nacalculatie:								
1966/67	39,05	12,65	51,70	54,45	% 2,75	19,10	% 560	12750
1967/68	38,10	13,75	51,85	55,45	% 3,60	18,95	% 1720	12900
1968/69	38,90	13,75	52,65	57,90	% 5,25	18,55	% 3330	12300
Voorcalculatie:								
1970/71	39,90	12,90	52,80	63,90	% 11,10	15,55	% 10550	9000
1971/72	42,15	13,35	55,50	66,10	% 10,60	17,05	% 10010	11150
N.O.C. zand								
Nacalculatie:								
1966/67	36,25	14,60	50,85	55,00	% 4,15	17,20	% 4080	9100
1967/68	35,95	15,10	51,05	56,50	% 5,45	16,75	% 4950	8700
1968/69	37,80	16,05	53,85	59,15	% 5,30	18,85	% 4290	10150
Voorcalculatie:								
1970/71	38,25	16,10	54,35	65,40	% 11,05	17,05	% 11530	6650
1971/72	40,45	16,85	57,30	67,95	% 10,65	19,00	% 11950	7600
Zuid. Zand								
Nacalculatie:								
1966/67	36,35	13,90	50,25	50,65	% 0,40	16,50	% 550	12250
1967/68	35,65	15,10	50,75	51,00	% 0,25	17,35	% 20	13500
1968/69	37,55	15,95	53,50	54,35	% 0,85	18,90	2700	16950
Voorcalculatie:								
1970/71	38,05	15,90	53,95	59,40	% 5,45	16,65	% 5800	12150
1971/72	40,30	16,70	57,00	61,85	% 4,85	18,70	% 5960	13350

%/ = verlies/negatief.

HOOFDSTUK III

De ontwikkeling van prijspeil en produktiviteit

§ 1. Algemene toelichting

In dit hoofdstuk wordt aandacht besteed aan de te verwachten ontwikkelingen in de produktiviteit en het prijspeil van de kosten in de jaren 1970/71 en 1971/72. Deze berekeningen zijn gebaseerd op de hiervoor besproken voorcalculaties.

Produktiviteit is de ontwikkeling in de verhouding tussen hoeveelheden ingezette produktiemiddelen en verkregen produkt. Produktiviteitsstijging betekent dat een zelfde hoeveelheid produkt wordt verkregen met een geringere hoeveelheid produktiemiddelen of dat met een zelfde hoeveelheid produktiemiddelen meer produkt wordt voorgebracht.

De verhouding tussen ingezette produktiemiddelen en verkregen produkt verandert van jaar op jaar. Deels is dit een gevolg van incidentele jaarinvloeden. De wisselende weersomstandigheden spelen hierbij een belangrijke rol door hun invloed op grasgroei, kwaliteit van gewonnen voer, lengte van stalperiode enz. In de voorcalculaties zijn de hierdoor veroorzaakte fluctuaties genormaliseerd. De voor incidentele wisselingen gezuiverde ontwikkeling in de hoeveelheidsverhoudingen in de voorgaande jaren is in de voorcalculaties doorgetrokken. Uit de voorcalculaties komt daardoor een beeld naar voren van de structurele veranderingen in de hoeveelheidsverhoudingen veroorzaakt door stijging van opbrengstniveau van gewassen en vee, besparing op arbeid als gevolg van mechanisatie, schaalvergroting, efficiënter werken enz., en andere verschuivingen in het verbruik van de diverse produktiemiddelen (bemesting, veevoer enz.).

De op grond hiervan berekende produktiviteitsontwikkeling heeft een eigen karakter. Het heeft slechts betrekking op de groep bedrijven die ten behoeve van de opstelling van de voorcalculaties zijn gebruikt. Met name zijn de kleinere bedrijven met een bedrijfsomvang die kleiner is dan 90 SBE in 1968/69, niet in deze berekeningen begrepen en beïnvloeden derhalve niet de indexcijfers voor de prijzen van kosten en de produktiviteitscijfers. De berekende resultaten zijn bedrijfseconomische kengetallen die gelden voor de onderzochte bedrijven en behoeven daarom geen aansluiting te geven aan indexcijfers die voor de gehele Nederlandse landbouw zijn berekend (macro-economische kengetallen).

De produktiviteit is weergegeven als de ontwikkeling in de verhouding tussen de factoropbrengsten en de factorkosten (nettoproduktiviteit) en tussen factoropbrengsten en arbeid (netto-arbeidsproduktiviteit). Tevens is de prijsverandering en de hoeveelheidsverandering in de kosten gereleerd aan de totale opbrengsten, zodat hiertussen een verband kon worden gelegd en het effect hiervan op de rentabiliteit kon worden aangegeven.

§ 2. Factoropbrengsten en factorkosten tegen lopende prijzen

In tabel 30 zijn de gemiddelde uitkomsten van de voorcalculaties vermeld, waarbij de prijzen van kosten bestanddelen en opbrengsten zo goed mogelijk zijn afgestemd op de te verwachten prijsontwikkeling. De uitkomsten zijn berekend per SBE en gespecificeerd naar factorkosten (arbeid, grond en kapitaal) en niet-factorkosten. De factorkosten betreffen de originele produktiefactoren, die niet door voorafgaande bedrijfstakken zijn toegeleverd; de niet-factorkosten hebben betrekking op door andere bedrijfstakken geleverde goederen en diensten. Voor werk door derden is daarbij echter een uitzondering gemaakt door deze te splitsen in factorkosten (arbeid, grond en kapitaal), die gesteld zijn op 45% van de totale kosten, en overige niet-factorkosten. Het loonwerkbedrijf is in deze gedachtengang dus als het ware tot de landbouw gerekend.

De factoropbrengsten zijn berekend door de totale opbrengsten te verminderen met de niet-factorkosten. Het verschil tussen factoropbrengsten en de factorkosten is dan de winst of het verlies per SBE.

Tabel 30. Samenvatting van de uitkomsten volgens de voorcalculaties

	Weidebedrijven		Gem. bedr. op zandgr.	
	1970/71	1971/72	1970/71	1971/72
Aantal SBE per bedrijf	134	137	124	126
Oppervl. cultuurgrond (ha)	22,40	22,40	19,-	19,-
Factorkosten (gld) p. SBE				
Arbeid	234	245	236	251
Bedrijfsleiding	30	32	30	32
Werk door derden (45%)	8	8	12	13
Rentekosten	44	47	42	45
Nettopacht	18	19	17	17
Totaal factorkosten	334	351	337	358
Opbrengsten (gld) p. SBE				
Rundvee	568	603	386	408
Akkerbouw	2	2	81	81
Varkens	22	22	172	186
Overige opbrengsten	5	5	9	7
Totaal opbrengsten	597	632	648	682
Niet-factorkosten	341	352	411	427
Factoropbrengsten	256	280	237	255
Factorkosten	334	350	337	358
Winst of verlies (%)				
per SBE	% 78	% 70	% 100	% 103
Arb. inkomen van ondernemer per bedrijf	13 400	16 200	9 400	10 500

De verschillen in factorkosten per SBE tussen weidebedrijven en gemengde bedrijven zijn niet groot. De niet-factorkosten zijn op de gemengde bedrijven echter hoger. Dit is een gevolg van de grotere omvang van de veredelingsproductie, die, in vergelijking met rundvee, relatief hogere niet-factorkosten per SBE heeft (veevoer).

In de volgende paragraaf zal worden nagegaan hoe de verhouding tussen factorkosten en factoropbrengsten zich ontwikkelt indien wordt uitgegaan van gelijke prijzen. Door de invloed van prijsveranderingen uit te schakelen komt namelijk de invloed van hoeveelhedenveranderingen naar voren en verkrijgt men een beeld van de produktiviteit.

§ 3. Nettoproduktiviteit en arbeidsproductiviteit

Naar analogie van de macro-economische produktiviteitsanalyse is eerst de zogenaamde nettoproduktiviteit berekend. Onder nettoproduktiviteit is verstaan de ontwikkeling van de verhouding tussen factorkosten en factoropbrengsten (opbrengsten minus niet-factorkosten).

Dit geeft dus aan hoe de netto-toegevoegde waarde of de factoropbrengsten per eenheid factorkosten (arbeid, kapitaal en grond) zich ontwikkelt. Hieruit komt naar voren in welke mate het inkomen voor arbeid, kapitaal en grond stijgen zou als gevolg van produktiviteitsverbetering indien de prijzen van de toegeleverde produktiemiddelen en de afgeleverde produkten onveranderd zouden blijven.

Tabel 31. Ontwikkeling van nettoproduktiviteit

	Prijspeil 1970/71			Prijspeil 1971/72		
	Factoropbr. per f. 100,- factorkosten		Nettopro- duktiviteit (toeneming in %)	Factoropbr. per f. 100,- factorkosten		Nettopro- duktiviteit (toeneming in %)
	69/70	70/71		70/71	71/72	
Weidebedrijven	74,7	76,7	2,7	77,2	79,8	3,4
Gemengde bedr.	68,7	70,4	3,4	69,0	71,2	3,3

Gemiddeld wordt over beide jaren op de weidebedrijven een stijging verwacht van de nettoproduktiviteit van 3,1% en op de gemengde bedrijven van 3,3%. Indien de stijging van de factoropbrengsten wordt toegerekend aan de op het landbouwbedrijf verrichte handenarbeid dan verkrijgen we het volgende beeld.

Tabel 32. Ontwikkeling van netto-arbeidsproductiviteit

	Prijspeil 1970/71			Prijspeil 1971/72		
	Factoropbr. per f. 100,- arb. kosten		Netto-arb. prod. (toeneming in %)	Factoropbr. per f. 100,- arb. kosten		Netto-arb. prod. (toeneming in %)
	69/70	70/71		70/71	71/72	
Weidebedrijven	105,0	109,4	4,2	109,2	114,3	4,7
Gemengde bedr.	96,6	100,6	4,1	97,4	101,6	4,3

De gemiddelde stijging van de netto-arbeidsproductiviteit wordt over beide jaren gemiddeld berekend op 4,5% voor de weidebedrijven en 4,2% op de gemengde bedrijven. Dit betekent dat, indien in alle sectoren van de economie een overeenkomstig resultaat zou worden behaald het nationale inkomen per arbeidskracht in constante prijzen gerekend in ons land met dit percentage zou stijgen.

Het betekent niet dat deze produktiviteitswinst ook ten goede komt aan de inkomensvorming op de landbouwbedrijven. Dit wordt mede bepaald door de veranderingen in de prijsverhoudingen.

§ 4. De ontwikkeling in het prijspeil van de produktiemiddelen

Bij de berekening van de invloed van de prijsontwikkeling op de kosten is uitgegaan van de kosten en opbrengsten in 1969/70 en in 1970/71. De hoeveelheden kosten zijn voor de berekening van de wijzigingen gewaardeerd tegen het prijspeil in het daaropvolgende jaar. De wijzigingen in opbrengstprijzen zijn in deze vergelijking uitgeschakeld door voor beide jaren het prijspeil van het laatste jaar aan te houden. Het resultaat van deze berekeningen is weergegeven in tabel 33.

Tabel 33. Wijzigingen van het prijspeil van de kosten berekend per f. 100,- opbrengsten

	Weidebedrijven		Gem. bedr. op zandgr.	
	t.o.v. 1969/70	t.o.v. 1970/71	t.o.v. 1969/70	t.o.v. 1970/71
Arbeid en bedrijfsleiding	+ 5,7	+ 3,7	+ 5,4	+ 3,6
Werktuigen en w.d.d.	+ 0,4	+ 0,5	+ 0,4	+ 0,5
Veevoer	+ 1,2	+ 0,2	+ 1,8	+ 0,2
Meststoffen	- 0,1	+ 0,3	- 0,1	+ 0,2
Pacht en onderhoud	+ 0,4	+ 0,3	+ 0,3	+ 0,3
Overige kosten	+ 0,4	+ 0,7	+ 0,5	+ 0,6
Brutokosten	+ 8,0	+ 5,7	+ 8,3	+ 5,4

Uit deze tabel komt naar voren in welke mate de kosten zouden zijn gestegen onder invloed van prijsstijgingen indien geen produktiviteitsstijging was opgetreden en met dezelfde hoeveelhedsverhoudingen zou zijn gewerkt.

Het blijkt dat gemiddeld van beide bedrijfstypen in 1970/71 de prijsstijging van de produktiemiddelen f. 8,15 bedraagt en dat voor 1971/72 een prijsstijging is verwacht van f. 5,55 per f. 100,- opbrengsten. Vooral de stijging van het loonpeil heeft een belangrijk aandeel in de totale prijsstijging.

§ 5. De ontwikkeling in de hoeveelheden kosten per eenheid produkt

Voor het bepalen van de invloed van hoeveelhedenverhoudingen van opbrengsten en kosten is uitgegaan van de kosten per f. 100,- opbrengsten, beide gerekend tegen het prijspeil van het laatste van beide jaren. Het resultaat van deze berekeningen, weergegeven in tabel 34, geeft aan hoe de kosten zouden zijn veranderd indien het prijspeil in beide jaren gelijk zou zijn gebleven.

Tabel 34. Wijzigingen van de hoeveelheden kosten berekend per f. 100,- opbrengsten

	Weidebedrijven		Gem. bedr. op zandgr.	
	1970/71 t.o.v. 1969/70	1971/72 t.o.v. 1970/71	1970/71 t.o.v. 1969/70	1971/72 t.o.v. 1970/71
Arbeid en bedrijfsleiding	- 1,9	- 2,1	- 1,7	- 1,6
Werktuigen en w.d.d.	- 0,1	- 0,1	- 0,3	- 0,3
Veevoer	+ 0,8	+ 0,5	+ 0,7	+ 0,7
Meststoffen	- 0,1	-	- 0,2	- 0,1
Pacht en onderhoud	- 0,2	- 0,2	- 0,1	- 0,2
Overige kosten	-	-	- 0,2	- 0,2
Brutokosten	- 1,5	- 1,9	- 1,8	- 1,7

Hieruit blijkt dat de kosten per f. 100,- opbrengsten bij gelijk prijspeil ten opzichte van het vorige jaar gemiddeld in 1970/71 ongeveer f. 1,65 en in 1971/72 ongeveer f. 1,80 zouden dalen onder invloed van de veronderstelde produktiviteitsstijging.

§ 6. Inkomenpariteit

In tabel 35 zijn de te verwachten wijzigingen in prijzen en in produktiviteit van de produktiemiddelen per f. 100,- opbrengsten uit de tabellen 33 en 34 samengevat.

Tabel 35. Wijzigingen in prijzen en hoeveelheden van de kosten per f. 100,- opbrengsten

	Weidebedrijven		Gem. bedr. op zandgr.	
	1970/71 t.o.v. 1969/70	1971/72 t.o.v. 1970/71	1970/71 t.o.v. 1969/70	1971/72 t.o.v. 1970/71
Prijzenkosten	+ 8,0	+ 5,7	+ 8,3	+ 5,4
Hoeveelheden kosten	- 1,5	- 1,9	- 1,8	- 1,7
Saldo van wijzigingen	+ 6,5	+ 3,8	+ 6,5	+ 3,7

Uit het gecombineerde effect blijkt dat volgens deze prognose de prijsstijging der produktiemiddelen de produktiviteitsstijging in 1970/71 6,5% en in 1971/72 bijna 4% zal overtreffen. Om een zelfde opbrengsten-kostenverhouding te handhaven zou dus gemiddeld een prijsstijging van de opbrengsten met 5% per jaar nodig zijn. Daarmede zou een verder achterblijven van de inkomens bij de in de uitgangspunten neergelegde beloningsvoeten kunnen worden voorkomen.

§ 7. Ontwikkeling van het inkomen op wat langere termijn

Door het doortrekken van de ontwikkelingen in de hoeveelhedsverhoudingen en de prijzen van de kostenfactoren, kan inzicht worden verkregen in de consequenties hiervan voor het bedrijfsinkomen over wat langere termijn gezien. In verband hiermede is uitgaande van de voorcalculatie 1971/72 een berekening opgesteld van de kosten en opbrengsten na verloop van vier jaar (1975/76) bij gelijkblijvende opbrengstprijzen. Deze berekening is beperkt tot de ontwikkeling in de hoeveelheden kosten en opbrengsten en de prijsontwikkeling van de kosten en de consequenties hiervan voor het arbeidsinkomen van de ondernemer. Eventuele veranderingen in de opbrengstprijzen zijn dus buiten beschouwing gebleven.

De veronderstellingen voor deze berekening zijn:

- a. overeenkomstig de produktiviteitsontwikkeling in de voorgaande jaren stijgen de hoeveelheden opbrengsten per bedrijf op de weidebedrijven met 2,8% per jaar en op de gemengde bedrijven met 3,5% per jaar. De hoeveelheden kosten stijgen op deze bedrijven met 1,1% en 1,7% op respectievelijk weide- en gemengde bedrijven;
- b. de samenstelling van het kosten- en opbrengstenpakket zal zich ontwikkelen langs dezelfde lijn als in voorgaande jaren;
- c. het aantal uren handenarbeid van de ondernemer zal gelijk blijven;
- d. het gemiddelde prijspeil van de kostenfactoren zal uitgaande van een loonstijging met 9% jaarlijks stijgen met gemiddeld 5%;
- e. er is geen aanpassing van de producentenprijzen in rekening gebracht; De berekeningen zijn erop gericht om een beeld te geven van de economische druk die uit het gecombineerde effect van de prijsontwikkeling van de kostenkant en de ontwikkeling van de produktiviteit op de onderzochte bedrijven naar voren komt;
- f. de berekeningen gelden evenals de voorcalculaties voor pachtbasis.

In tabel 36 is het resultaat van de berekeningen neergelegd. Daarbij is een vergelijking gemaakt tussen de voorcalculatie 1971/72 en de op bovengenoemde veronderstellingen gebaseerde berekeningen voor 1975/76, zowel bij gelijk prijspeil van kostenfactoren als bij de aangenomen stijging van de prijzen van de kostenfactoren met gemiddeld 5% per jaar.

Uit tabel 36 kan worden geconcludeerd dat op de onderzochte L.E.I.-bedrijven de veronderstelde produktiviteitsverbetering bij een ongewijzigd prijspeil kan leiden tot een verhoging van het bedrijfsresultaat met ruim f. 5 000,-. Deze verhoging blijkt namelijk uit de resultaten volgens de eerste kolom en de tweede kolom met de berekening voor 1975/76 bij het prijspeil 1971/72. Het netto-overschot en het arbeidsinkomen van de

ondernemer verbetert op de weidebedrijven met ca. f. 5 500,- en op de gemengde bedrijven met ca. f. 5 300,- in deze vier jaren ten opzichte van de voorcalculatie 1971/72.

Tabel 36. Inkomensontwikkeling bij gelijkblijvende opbrengstprijzen

	Voorcalculatie 1971/72	Berekening 1975/76	
		prijspeil 1971/72 1)	prijspeil 1975/76 2)
Weidebedrijven			
Kosten (zonder bedrijfs- leiding)	91 450	96 000	117 100
Opbrengsten	86 550	96 600	96 600
Netto-overschot	%. 4 900	600	%. 20 500
Handenarbeid van de ondernemer	21 100	21 100	29 750
Arbeidsinkomen van de ondernemer	16 200	21 700	9 250
Gemengde bedrijven op zandgrond			
Kosten (zonder bedrijfs- leiding)	94 600	101 950	123 350
Opbrengsten	85 650	98 250	98 250
Netto-overschot	%. 8 950	%. 3 700	%. 25 100
Handenarbeid van de ondernemer	19 450	19 450	27 450
Arbeidsinkomen van de ondernemer	10 500	15 750	2 350

%. = negatief.

1) Prijspeil 1971/72 voor kosten en opbrengsten en hoeveelheidsverhoudingen 1975/76.

2) Op basis van geraamd kostenpeil 1975/76 en bij gelijk prijspeil 1971/72 van de opbrengsten en bij hoeveelheidsverhoudingen 1975/76.

Via de ingecalculerde produktiviteitsontwikkeling wordt de daling van het netto-overschot teruggebracht tot + f. 16 000,- ten opzichte van 1971/72 zoals uit tabel 36 laatste kolom, is af te leiden.

Bij een stijging van het prijspeil van de kosten met 5%, zonder compensatie van hogere opbrengstprijzen of toegenomen produktiviteit zou het netto-overschot in beide groepen bedrijven met + f. 21 000,- dalen. Het effect van de jaarlijkse prijsstijging van de kosten met 5% op het netto-overschot wordt dus voor ca. 25% gecompenseerd door de aangehouden produktiviteitsstijging.

De daling van het arbeidsinkomen van de ondernemer zou bij gedeelte-

lijke compensatie van de jaarlijkse prijsstijging door produktiviteitsstijging ca. f. 7 000,- bedragen op de weidebedrijven en ca. f. 8 100,- op de gemengde bedrijven. Deze achteruitgang is geringer dan voor het nettooverschot, omdat in het arbeidsinkomen de hogere kosten voor handenarbeid van de ondernemer als gevolg van de loonstijging niet tot uitdrukking komt. Dit betekent uiteraard wel dat de berekende achteruitgang in het arbeidsinkomen van de ondernemer moet worden geprojecteerd tegen de stijging van de arbeidslonen met ruim 40% in deze vier jaren.

Met de inkomensontwikkeling in tabel 36 is een beeld gegeven van de economische druk, die voor de ondernemers op deze melkveehouderijbedrijven ontstaat bij voortzetting van de thans optredende ontwikkelingen. Deze druk zal werken in de richting van verdergaande aanpassingen in de bedrijfsstructuur met het doel een sterkere opvoering van de produktiviteit. Het zal ook leiden tot versterkte aandrang tot verhoging van de opbrengstprijzen of andere maatregelen tot inkomensondersteuning.

Welke structurele aanpassingen of landbouwpolitieke maatregelen ten slotte het inkomensniveau in 1975/76 zullen bepalen is thans niet te voorspellen. In dit verband zullen geen verdere gedachten worden ontwikkeld. In een afzonderlijke L.E.I.-publikatie 1) is reeds aandacht besteed aan vergaande structurele ontwikkelingsmogelijkheden voor weidebedrijven uitgaande van gunstige productieomstandigheden (bedrijfsuitrusting en verkaveling). De berekeningen in tabel 36 zijn slechts bedoeld om de economische druk, die een voortzetting van de huidige ontwikkelingen voor de melkveehouderijbedrijven zou betekenen, kwantitatief aan te geven.

1) L.E.I.-publikatie No. 3.21 "Inkomenspositie en bestaansmogelijkheden van weidebedrijven" door drs. L.B. van der Giessen.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1

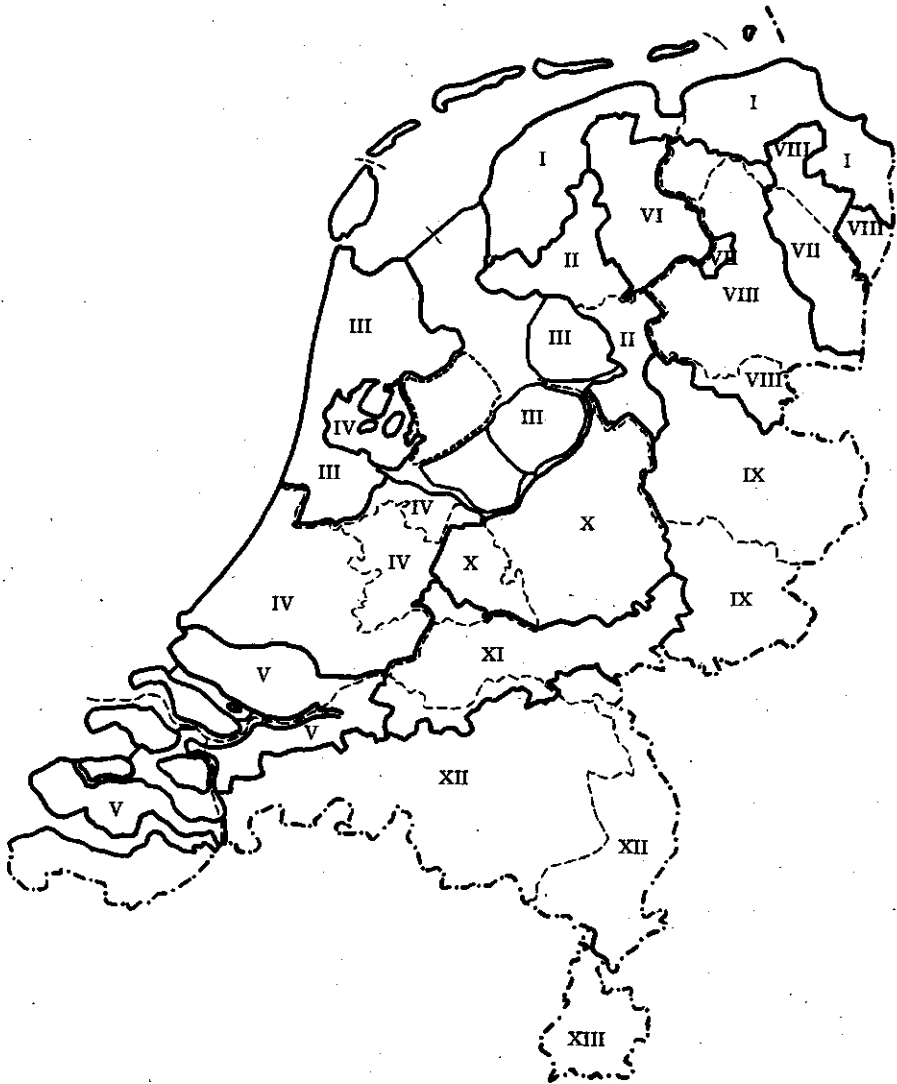
Gebiedsindeling van Nederland

L.E.I.-indeling naar landbouwgebied:

- I Noordelijk zeekleigebied
- II Noordelijk veenweidegebied
- III IJsselmeerpolders en Noord-Holland (deel)
- IV Westelijk weidegebied
- V Zuidwestelijk zeekleigebied
- VI Noordelijk zandgebied (hoofdzakelijk rundveehouderij)
- VII Veenkoloniën
- VIII Noordelijk zandgebied (akkerbouw en rundveehouderij)
- IX Oostelijk zandgebied
- X Centraal zandgebied
- XI Rivierkleigebied
- XII Zuidelijk zandgebied
- XIII Zuid-Limburg

De cijfers geven de C.B.S.-indeling per provincie:

De indeling van Nederland
in 13 gebieden

GRONINGEN (Gr.)

1. Humsterland	I
2. Hogeland	I
3. Centrale bouwstreek	I
4. Oost-Fivelgo	I
5. Nieuw-Oldambt	I
6. Oud-Oldambt	I
7. Centrale weidestreek	I
8. Zuidelijk Westerkwartier	VIII
9. Goorecht	VIII
10. Westerwolde	VIII
11. Woldstreek	VII
12. Veenkoloniën	VII

FRIESLAND (Fr.)

1. Het Bildt	I
2. Weide- en bouwstreek	I
3. Kleiweidestreek	I
4. Veenweidestreek	II
5. Eilanden	I
6. De Wouden	VI

DRENTHE (Dr.)

1. Weidegebied v.h. Noorderveld	VIII
2. Centraal zandgebied	VIII
3. Dieverderdingspel	VIII
4. Hoogeveen	VIII
5. Zuidwestelijk weidegebied	VIII
6. Hondsrug	VII
7. Veenkoloniën	VII
8. Smilde	VII

OVERIJSSSEL (Ov.)

1. Olst en Wijhe	IX
2. Westelijk weidegebied	II
3. Oostelijk weidegebied	IX
4. Giethoorn en Steenwijkerwold	II
5. Zand- en veengebied	VIII
6. Salland en Twente	IX

GELDERLAND (Gld.)

1. Westelijke IJsselstreek	X
2. Oostelijke IJsselstreek	XI
3. Lijmers	XI
4. Oostelijke Betuwe	XI
5. Midden-Betuwe	XI
6. Westelijke Betuwe	XI
7. Bommelerwaard	XI
8. Land van Maas en Waal-Noord	XI
9. Land van Maas en Waal-Zuid	XI
10. Noordelijke Veluwe	X
11. Westelijke Veluwe	X
12. Oostelijke Veluwe	X
13. Veluwezoom	X
14. Noordelijke Achterhoek	IX
15. Zuidelijke Achterhoek	IX
16. Oude IJssel-gebied	IX
17. Rijk van Nijmegen	XII

UTRECHT (Utr.)

1. Kromme Rijn-streek	XI
2. De ronde venen	IV
3. Veenweidegebied	IV
4. Gebied van IJssel en Oude Rijn	IV
5. Lopikerwaard	IV
6. Eemland	IV
7. Zandgebied	X
8. Heuvelrug	X

NOORD-HOLLAND (Nh.)

1. Amsteldieppolders	III
2. Wieringermeerpolder	III
3. Haarlemmermeer- en IJ-polders	III
4. Aalsmeer	III
5. Amstelland	III
6. Land van Zijpe	III
7. Noordelijk West-Friesland	III
8. Waterland	IV
9. Droogmakerijen	III
10. 't Gein	IV
11. Texel en Wieringen	III
12. Gooiland	IV
13. Noord-Kennemerland	III
14. Zuid-Kennemerland	III
15. Geestmerambacht	III
16. Randgebied van Geestmerambacht	III
17. Zuidelijk West-Friesland	III
18. Bangert	III
19. Oostelijk West-Friesland	III

ZUID-HOLLAND (Zh.)

1. Droogmakerijen	IV
2. Rozenburg, Oost. Voorne en Putten	V
3. Voornse duinstreek	II
4. IJsselmonde	V
5. Hoekse- en Dordtse Waard	V
6. Goeree en Overflakkee	V
7. De Venen	IV
8. Rijnland	IV
9. Boskoop	IV
10. Land van Gouda en Woerden	IV
11. Delf- en Schieland	IV
12. Krimpenerwaard	IV
13. Alblasserwaard	IV
14. Vijfheerenlanden	IV
15. Bollenstreek	IV
16. Westland	IV

ZEELAND (Zld.)

1. Schouwen en Duiveland	V
2. Sint Philipsland	V
3. Tholen	V
4. Noord-Beveland	V
5. Walcheren	V
6. Zuid-Beveland	V
7. West-Zeeuwsch-Vlaanderen	V
8. Oost-Zeeuwsch-Vlaanderen	V

NOORD-BRABANT (Nbr.)

1. Noordwesthoek	V
2. Westelijke Langstraat	V
3. Biesbosch	V
4. Oostelijke Langstraat	XI
5. Land van Altena	XI
6. Maaskant	XI
7. Land van Bergen op Zoom	XII
8. Noordwestelijke zandgronden	XII
9. Land van Breda	XII
10. Westelijke Kempen	XII
11. Meijerij	XII
12. Oostelijke Kempen	XII
13. Noordelijk Peelgebied	XII
14. Zuidelijk Peelgebied	XII
15. Land van Cuyk	XII

LIMBURG (L.)

1. Zuid-Limburg	XIII
2. Westelijk Noord-Limburg	XII
3. Noordelijke Maasvallei	XII
4. Land van Montfort	XII

IJSSELMEERPOLDERS

1. Noordoostpolder	III
2. Oostelijk/Zuidelijk Flevoland	III

BIJLAGE 2

Gemiddelde financiële resultaten per ha cultuurgrond in de jaren 1965/66 t/m 1968/69 (nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

In deze bijlage is per gebied een overzicht gegeven van de gemiddelde financiële resultaten per ha cultuurgrond over de jaren 1965/66 t/m 1968/69.

I. Algemene gegevens

Bij de gegevens over het gemiddeld aantal dieren en de bedrijfsoppervlakte per bedrijf is ook vermeld het aantal volwaardige arbeidskrachten per bedrijf.

II. Resultaten in gld. per ha

A. Opbrengsten

Deze betreffen de verkochte produkten, het privé verbruik en de in het eigen bedrijf aangewende marktbaar produkten.

B. Kosten

Hieronder zijn begrepen de uitgaven, welke kosten zijn en de volgende kosten welke geen uitgaven zijn:

- a. de gewaardeerde handenarbeid voor boer en gezinsleden (zonder beloning voor bedrijfsleiding);
- b. de berekende rente over het geïnvesteerde kapitaal en de afschrijving over de doede inventaris;
- c. de waarde van de als veevoer aangewende marktbaar produkten uit het eigen bedrijf;
- d. de berekende pacht voor de eigenaarsbedrijven op basis van de pachten van pachtersbedrijven.

C. Het netto-overschot

Dit is het verschil tussen de totale kosten en opbrengsten; hierin is begrepen de beloning voor bedrijfsleiding.

BIJLAGE 2a

Financiële resultaten per ha cultuurgrond in het Noordelijk Kleiweidegebied
(nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
I. Algemene gegevens				
Aantal bedrijven	97	120	100	86
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,85	1,81	1,79	1,72
Cultuurgrond (ha)	23,83	24,04	24,59	24,02
Melkkoeien (st.)	29,27	31,16	32,85	33,11
Varkens (st.)	1,60	1,42	0,96	0,18
II. Resultaten in gld. per ha				
A. Opbrengsten				
Melk	1 986	2 281	2 374	2 492
Omzet en aanwas rundvee	566	576	591	677
Overige opbrengsten rundvee (incl. schapen)	108	98	140	115
Varkens	55	49	15	15
Diverse opbrengsten	23	39	40	52
Totaal opbrengsten	2 738	3 043	3 160	3 351
B. Kosten				
Arbeidskosten	912	956	1 014	1 076
Werk door derden	61	66	81	90
Werktuigkosten	202	240	266	277
Veevoer	681	697	733	794
Meststoffen	166	175	175	181
Pacht en onderhoud	260	277	311	330
Overige kosten	295	330	367	390
Totaalkosten	2 577	2 741	2 947	3 138
C. Netto-overschot	161	302	213	213
III. Arbeidsinkomen van de ondernemer				
	15 400	20 350	19 600	20 800

BIJLAGE 2b

Financiële resultaten per ha cultuurgrond in het Noordelijk Veenweidegebied
(nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
I. Algemene gegevens				
Aantal bedrijven	35	36	38	40
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,89	1,84	1,93	1,84
Cultuurgrond (ha)	23,44	24,57	26,58	26,09
Melkkoaien (st.)	29,05	30,74	35,86	37,94
Varkens (st.)	1,82	0,84	2,10	3,09
II. Resultaten in gld. per ha				
A. Opbrengsten				
Melk	1 861	2 040	2 251	2 428
Omzet en aanwas rundvee	564	567	549	645
Overige opbrengsten rundvee (incl. schapen)	36	38	85	39
Varkens	52	27	59	93
Diverse opbrengsten	3	2	16	12
Totaalopbrengsten	2 516	2 674	2 960	3 217
B. Kosten				
Arbeidskosten	942	962	973	1 026
Werk door derden	39	46	68	78
Werktuigkosten	220	244	275	287
Veevoer	642	639	680	803
Meststoffen	183	193	183	183
Pacht en onderhoud	232	241	278	294
Overige kosten	261	291	326	357
Totaalkosten	2 519	2 616	2 783	3 028
C. Netto-overschot	3	58	177	189
III. Arbeidsinkomen van de ondernemer				
	11 300	14 350	18 550	20 350

/- = negatief.

BIJLAGE 2c

Financiële resultaten per ha cultuurgrond in het Westelijk Weidegebied
(nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
I. Algemene gegevens				
Aantal bedrijven	132	113	79	66
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,59	1,60	1,57	1,59
Cultuurgrond (ha)	17,80	18,28	18,91	18,72
Melkkoepen (st.)	25,62	27,15	28,53	30,12
Varkens (st.)	13,44	14,74	14,93	14,80
II. Resultaten in gld. per ha				
A. Opbrengsten				
Melk	2 097	2 306	2 491	2 718
Omzet en aanwas rundvee	505	518	540	703
Overige opbrengsten rundvee (incl. schapen)	75	65	116	35
Varkens	374	436	405	488
Diverse opbrengsten	37	56	41	38
Totaalopbrengsten	3 088	3 381	3 593	3 982
B. Kosten				
Arbeidskosten	1 098	1 149	1 213	1 349
Werk door derden	49	60	77	63
Werktuigkosten	209	234	259	281
Veevoer	1 218	1 290	1 249	1 524
Meststoffen	136	141	134	124
Pacht en onderhoud	233	253	285	303
Overige kosten	305	334	381	414
Totaalkosten	3 248	3 461	3 598	4 058
C. Netto-overschot				
	‰ 160	‰ 80	‰ 5	‰ 76
III. Arbeidsinkomen van de ondernemer				
	9 200	11 750	14 450	14 200

‰ = negatief.

BIJLAGE 2d

Financiële resultaten per ha cultuurgrond in het Noordelijk Zandgebied
(nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
I. Algemene gegevens				
Aantal bedrijven	64	70	70	78
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,75	1,70	1,68	1,67
Cultuurgrond (ha)	21,67	21,42	21,56	20,93
Melkkoeien (st.)	25,71	26,59	27,76	28,48
Varkens (st.)	2,13	2,20	1,69	2,18
II. Resultaten in gld. per ha				
A. Opbrengsten				
Melk	1 803	2 018	2 033	2 191
Omzet en aanwas rundvee	582	577	628	681
Overige opbrengsten rundvee (incl. schapen)	42	47	71	5
Varkens	66	93	76	92
Diverse opbrengsten	36	86	81	149
Totaalopbrengsten	2 529	2 821	2 889	3 118
B. Kosten				
Arbeidskosten	981	1 044	1 106	1 235
Werk door derden	52	59	73	80
Werktuigkosten	206	245	252	283
Veevoer	708	770	750	837
Meststoffen	225	233	248	243
Pacht en onderhoud	179	192	209	227
Overige kosten	267	304	331	372
Totaalkosten	2 618	2 847	2 969	3 277
C. Netto-overschot	% 89	% 26	% 80	% 159
III. Arbeidsinkomen van de ondernemer				
	10 250	12 750	12 900	12 300

% = negatief.

BIJLAGE 2e

Financiële resultaten per ha cultuurgrond in het Noordelijk, Oostelijk en Centraal Zandgebied (nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
I. Algemene gegevens				
Aantal bedrijven	30	28	40	40
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,80	1,61	1,74	1,89
Cultuurgrond (ha)	14,86	15,33	19,57	20,91
Grasland en voedergewassen (ha)	11,61	11,87	14,51	15,22
Melkkoeien (st.)	16,7	16,9	20,0	21,6
Fokzeugen (st.)	3,9	4,4	4,5	5,2
Mestvarkens (st.)	18,8	24,8	20,0	16,8
Hennen (st.)	174	113	72	28
II. Resultaten in gld. per ha				
A. Opbrengsten				
Melk	1 607	1 658	1 602	1 637
Omzet en aanwas rundvee	594	581	585	639
Varkens	797	959	675	597
Pluimvee	370	178	108	59
Marktbaar gewassen	384	467	530	501
Overige opbrengsten	31	61	57	35
Totaalopbrengsten	3 783	3 904	3 557	3 468
B. Kosten				
Arbeidskosten	1 418	1 313	1 217	1 292
Werk door derden	99	128	133	126
Werktuigkosten	221	264	236	251
Veevoer	1 670	1 594	1 340	1 121
Meststoffen	238	254	239	223
Pacht en onderhoud	218	221	237	246
Overige kosten	361	396	408	414
Totaalkosten	4 225	4 170	3 810	3 673
C. Netto-overschot	/. 442	/. 266	/. 253	/. 205
III. Arbeidsinkomen van de ondernemer				
	4 600	9 100	8 700	10 150

/. = negatief.

BIJLAGE 2f

Financiële resultaten per ha cultuurgrond in het Zuidelijk Zandgebied
(nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
I. Algemene gegevens				
Aantal bedrijven	30	33	44	39
Aantal volwaardige arbeidskrachten	1,48	1,45	1,54	1,60
Cultuurgrond (ha)	16,03	16,05	19,35	17,20
Grasland en voedergewassen (ha)	10,46	11,03	13,23	11,65
Melkkoeien (st.)	17,4	18,4	20,4	19,9
Fokzeugen (st.)	3,6	4,6	3,8	3,1
Mestvarkens (st.)	42,8	43,4	34,4	47,7
Hennen (st.)	66	110	100	74
II. Resultaten in gld. per ha				
A. Opbrengsten				
Melk	1 564	1 720	1 664	1 803
Omzet en aanwas rundvee	629	581	583	699
Varkens	1 204	1 284	974	1 467
Pluimvee	124	181	156	95
Marktbare gewassen	575	498	630	618
Overige opbrengsten	28	46	72	39
Totaalopbrengsten	4 124	4 310	4 079	4 721
B. Kosten				
Arbeidskosten	1 057	1 131	1 115	1 298
Werk door derden	134	163	166	173
Werktuigkosten	223	235	249	277
Veevoer	1 719	1 841	1 567	1 796
Meststoffen	270	293	279	261
Pacht en onderhoud	190	223	240	274
Overige kosten	431	458	464	485
Totaalkosten	4 024	4 344	4 080	4 564
C. Netto-overschot	100	34	1	157
III. Arbeidsinkomen van de ondernemer				
	13 450	12 250	13 500	16 950

/% = negatief.

BIJLAGE 3

Gemiddelde produktiekosten van de melk in gld. per ha in de jaren 1965/'66 t/m 1968/'69 (nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

Deze bijlage bevat per gebied een overzicht van de gemiddelde produktiekosten van de melk in de jaren 1965/'66 t/m 1968/'69. Deze uitkomsten zijn ontleend aan de bedrijfsboekhoudingen van de desbetreffende jaren.

Bij de opstelling van deze nacalculaties is met de volgende factoren rekening gehouden:

- a. de beloning voor bedrijfsleiding is onder de kosten opgenomen; hierbij is een normbedrag op basis van de factorkosten in rekening gebracht, zijnde ongeveer 10% van de factorkosten (arbeid, grond en kapitaal);
- b. de heffingen op de melk, t.b.v. administratie Produktschap voor Zuivel- en voor Melkcontrole, zijn in deze berekeningen onder de kosten opgenomen; de opbrengstprijz van de melk is met een overeenkomstig bedrag verhoogd;
- c. de vervoederde marktware gewassen en volle melk uit het eigen bedrijf zijn tegen de voor dat jaar geldende prijzen zowel onder de kosten als de opbrengsten opgenomen;
- d. met de voorraadverschillen ruwvoeder, afkomstig uit het eigen bedrijf, is rekening gehouden. Zo blijkt dat er in 1967/'68 een behoorlijke voorraadtoeneming en in 1968/'69 daartegenover een voorraadafneming heeft plaatsgehad, hetgeen van grote invloed is op de kostprijs van de melk in het desbetreffende jaar.

Ter vergelijking met de kostprijs per 100 kg melk is tevens de opbrengstprijz van de melk in deze bijlagen opgenomen.

BIJLAGE 3a

Gemiddelde produktiekosten van de melk in gld, per ha cultuurgrond in het Noordelijke Kleiweidegebied (nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
Arbeidskosten	903	949	1 010	1 072
Beloning voor bedrijfsleiding	119	128	137	142
Werktuigkosten	202	240	266	277
Werk door derden	61	66	81	90
Veevoeder	637	662	719	782
Meststoffen	167	176	175	181
Pacht en onderhoud	259	276	310	330
Rente levende inventaris	115	129	145	163
Overige kosten	202	221	236	241
Brutokosten per ha	2 665	2 847	3 079	3 278
Omzet en aanwas rundvee	566	576	591	677
Overige opbrengsten	131	137	180	167
Nettokosten per ha	1 968	2 134	2 308	2 434
Melkproductie per koe (kg)	4 345	4 445	4 550	4 530
Vetgehalte in procenten	4,02	4,02	4,05	4,04
Aantal melkkoeien per ha (st.)	1,26	1,32	1,36	1,40
Melkproductie per ha (kg)	5 480	5 880	6 175	6 355
Kostprijs per 100 kg melk	35,90	36,30	37,35	38,30
Opbrengstprijis per 100 kg melk	36,70	39,15	38,70	39,45

BIJLAGE 3b

Gemiddelde produktiekosten van de melk in gld. per ha cultuurgrond in het Noordelijk Veenweidegebied (nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
Arbeidskosten	931	956	970	1 013
Beloning voor bedrijfs- leiding	116	122	132	139
Werktuigkosten	220	244	275	287
Werk door derden	39	46	68	78
Veevoeder	600	618	632	730
Meststoffen	184	193	184	184
Pacht en onderhoud	231	240	277	292
Rente levende inventaris	98	111	127	139
Overige kosten	184	199	212	229
Brutokosten per ha	2 603	2 729	2 877	3 091
Omzet en aanwas rundvee	564	567	549	645
Overige opbrengsten	39	40	101	51
Nettokosten per ha	2 000	2 122	2 227	2 395
Melkproduktie per koe (kg)	4 140	4 210	4 315	4 180
Vetgehalte in procenten	3,96	3,97	4,07	4,04
Aantal melkkoeien per ha (st.)	1,25	1,27	1,35	1,47
Melkproduktie per ha (kg)	5 175	5 360	5 830	6 155
Kostprijs per 100 kg melk	38,65	39,60	38,20	38,90
Opbrengstprijis per 100 kg melk	36,35	38,45	38,85	39,70

BIJLAGE 3c

Gemiddelde produktiekosten van de melk in gld, per ha cultuurgrond in het Westelijk Weidegebied (nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
Arbeidskosten	986	1 037	1 095	1 213
Beloning voor bedrijfs- leiding	128	137	144	156
Werktuigkosten	207	232	257	279
Werk door derden	49	60	77	63
Veevoeder	902	933	916	1 145
Meststoffen	144	150	143	133
Pacht en onderhoud	221	241	270	288
Rente levende inventaris	107	123	141	155
Overige kosten	214	223	243	262
Brutokosten per ha	2 958	3 136	3 286	3 694
Omzet en aanwas rundvee	505	518	540	703
Overige opbrengsten	100	97	148	58
Nettokosten per ha	2 353	2 521	2 598	2 933
Melkproduktie per koe (kg)	4 170	4 185	4 445	4 390
Vetgehalte in procenten	3,81	3,82	3,85	3,84
Aantal melkkoeien per ha (st.)	1,47	1,53	1,56	1,70
Melkproduktie per ha (kg)	6 145	6 410	6 940	7 455
Kostprijs per 100 kg melk	38,30	39,35	37,45	39,35
Opbrengstprijis per 100 kg melk	34,65	36,45	36,25	36,80

BIJLAGE 3d

Gemiddelde produktiekosten van de melk in gld. per ha cultuurgrond in het Noordelijk Zandgebied (nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
Arbeidskosten	956	1 019	1 079	1 205
Beloning voor bedrijfs- leiding	114	124	132	142
Werktuigkosten	206	245	252	283
Werk door derden	52	59	73	80
Veevoeder	625	655	650	722
Meststoffen	226	234	249	244
Pacht en onderhoud	176	189	206	224
Rente levende inventaris	102	115	130	143
Overige kosten	183	204	209	237
Brutokosten per ha	2 640	2 844	2 980	3 280
Omzet en aanwas rundvee	582	577	628	681
Overige opbrengsten	54	84	111	98
Nettokosten per ha	2 004	2 183	2 241	2 501
Melkproductie per koe (kg)	4 055	4 065	4 105	4 080
Vetgehalte in procenten	4,01	3,99	3,98	3,97
Aantal melkkoeien per ha (st.)	1,21	1,28	1,31	1,39
Melkproductie per ha (kg)	4 920	5 220	5 375	5 665
Kostprijs per 100 kg melk	40,75	41,80	41,70	44,15
Opbrengstprijs per 100 kg melk	37,10	39,05	38,10	38,90

BIJLAGE 3e

Gemiddelde produktiekosten van de melk in gld. per ha grasland en voedergewassen in het Noordelijk, Oostelijk en Centraal Zandgebied (nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
Arbeidskosten	1 207	1 136	1 170	1 282
Beloning voor bedrijfs- leiding	134	138	144	145
Werktuigkosten	212	253	225	240
Werk door derden	55	71	69	67
Veevoeder	861	842	859	878
Meststoffen	268	284	269	251
Pacht en onderhoud	188	192	216	228
Rente levende inventaris	126	139	148	151
Overige kosten	200	228	241	255
Brutokosten per ha	3 251	3 283	3 341	3 497
Omzet en aanwas rundvee	765	753	785	874
Overige opbrengsten	63	117	94	77
Nettokosten per ha	2 423	2 413	2 447	2 546
Melkproduktie per koe (kg)	4 035	4 084	4 197	4 101
Vetgehalte in procenten	3,83	3,78	3,82	3,83
Aantal melkkoeien per ha (st.)	1,48	1,46	1,41	1,44
Melkproduktie per ha (kg)	5 966	5 968	5 913	5 910
Kostprijs per 100 kg melk	40,60	40,45	41,40	43,10
Opbrengstprijis per 100 kg melk	34,50	36,25	35,95	37,80

BIJLAGE 3f

Gemiddelde produktiekosten van de melk in gld. per ha grasland en voedergewassen in het Zuidelijk Zandgebied (nacalculaties volgens de bedrijfsboekhoudingen)

	1965/66	1966/67	1967/68	1968/69
Arbeidskosten	1 014	1 020	1 049	1 242
Beloning voor bedrijfs- leiding	152	156	159	166
Werktuigkosten	217	228	241	271
Werk door derden	84	103	97	101
Veevoeder	1 078	1 052	946	1 047
Meststoffen	310	333	318	306
Pacht en onderhoud	159	187	213	240
Rente levende inventaris	166	180	196	205
Overige kosten	266	264	277	294
Brutokosten per ha	3 446	3 523	3 496	3 872
Omzet en aanwas rundvee	1 006	869	889	1 054
Overige opbrengsten	84	99	146	82
Nettokosten per ha	2 356	2 555	2 461	2 736
Melkproduktie per koe (ha)	4 159	4 084	4 224	4 101
Vetgehalte in procenten	3,71	3,71	3,70	3,70
Aantal melkkoeien per ha (st.)	1,69	1,70	1,62	1,74
Melkproduktie per ha (kg)	7 030	6 956	6 854	7 121
Kostprijs per 100 kg melk	33,50	36,75	35,90	38,40
Opbrengstprijis per 100 kg melk	34,20	36,35	35,65	37,55

